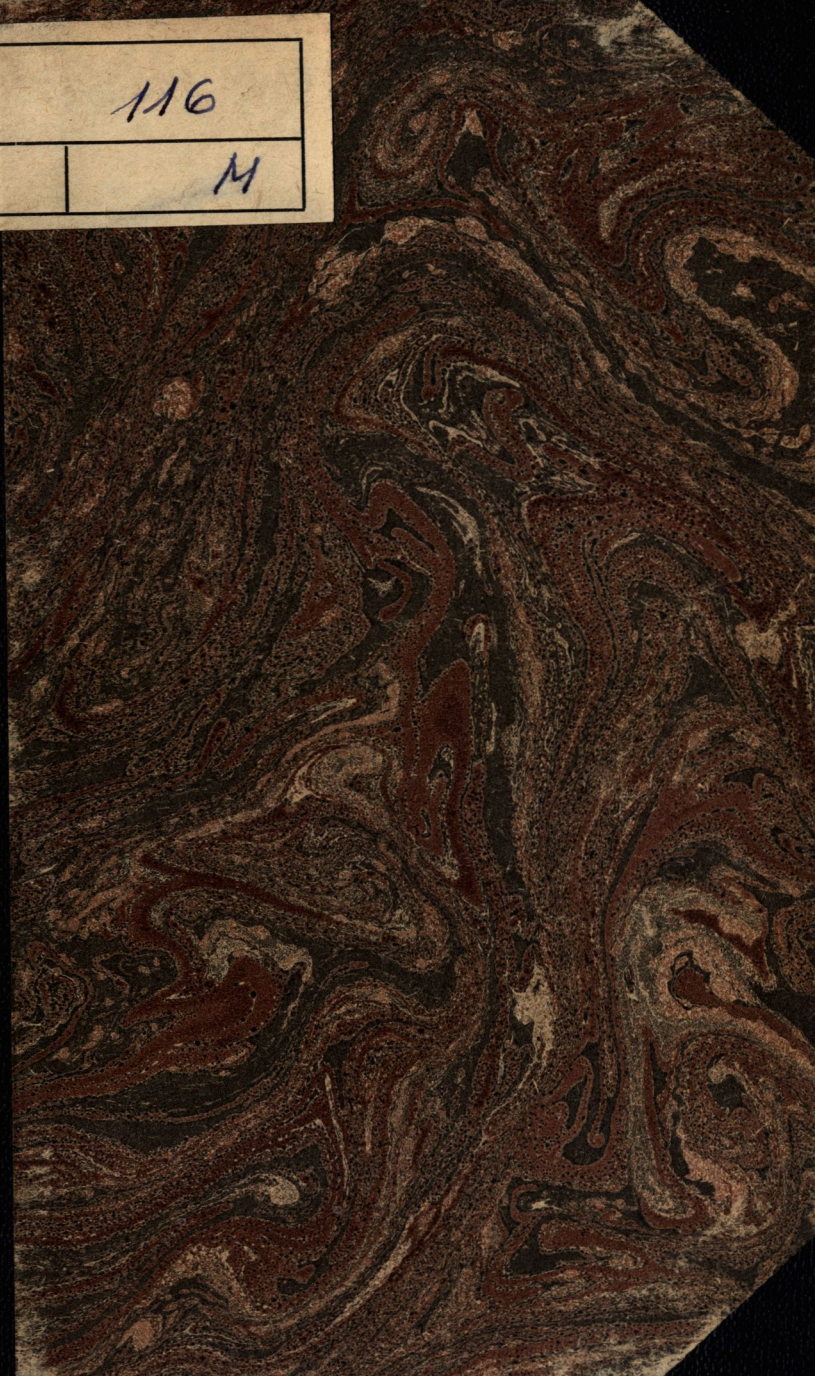

BIBLIOTHECA

PW
SP
ERACOVV

116

M

Pierwsze ćwiczenia do nauki poprawnego pisania

Stopień IIIci

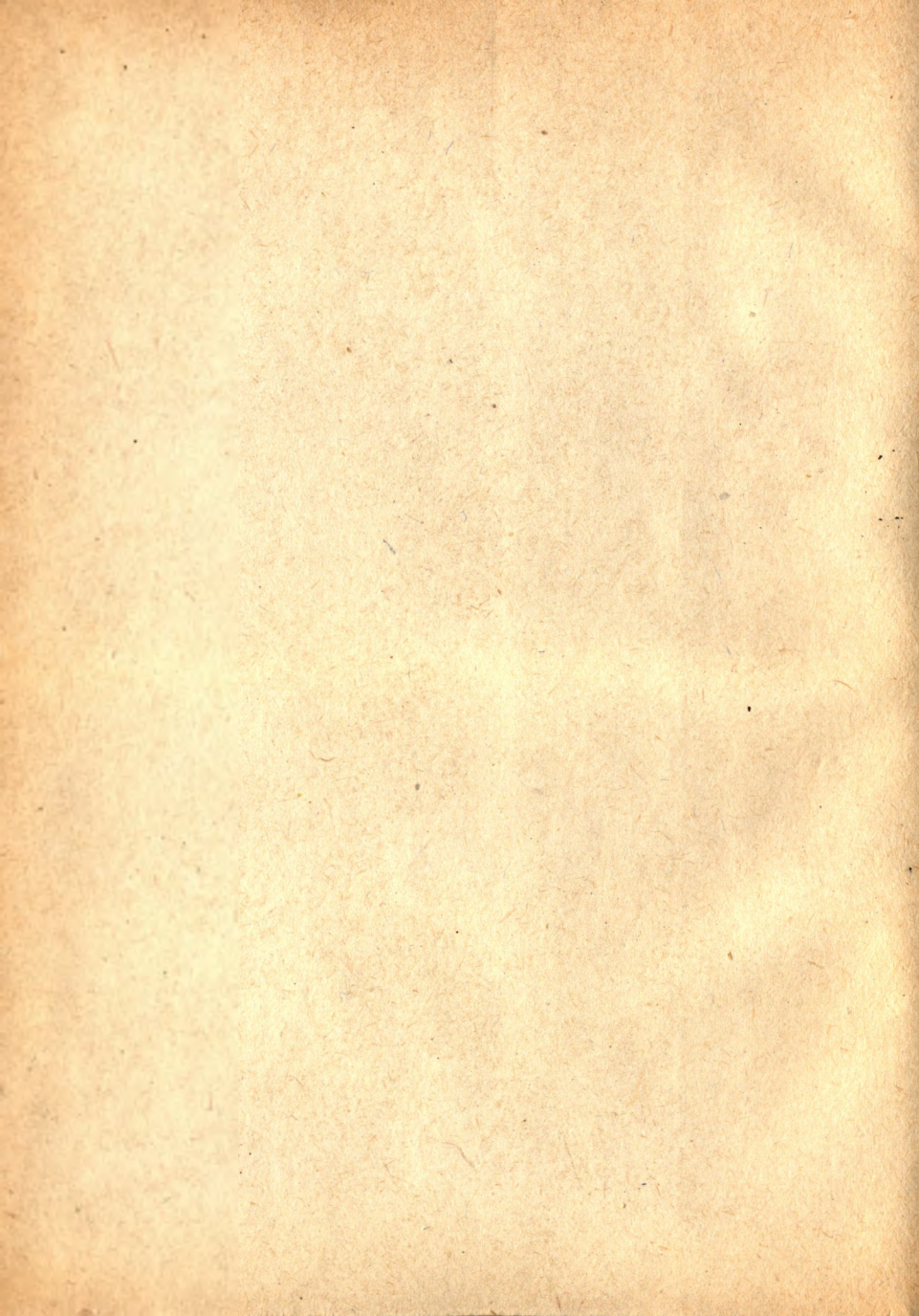
Wydanie piąte niezmiennione.

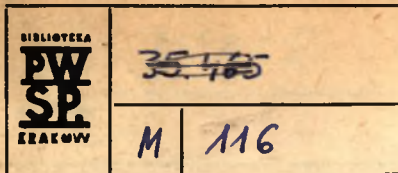

NAKŁAD GEBETHNERA I WOLFFA
WARSZAWA ===== LUBLIN ===== ŁÓDŹ
KRAKÓW ===== G. GEBETHNER I SPÓŁKA

SKŁADY GŁÓWNE:

POZNAŃ, KSIĘGARNIA M. NIEMIERSKIEWICZA.
NEW-YORK THE POLISH BOOK IMPORTING CO., INC.

ADOMSKA, J. WARŃKÓWNA

Pierwsze ćwiczenia do nauki poprawnego pisania

Stopień III^{ci}

WYDANIE PIĄTE NIEZMIENIONE

NAKLAD GEBETHNERA I WOLFFA
WARSZAWA == LUBLIN == ŁÓDŹ
KRAKÓW == G. GEBETHNER I SPÓŁKA
SKŁADY GŁÓWNE POZNAŃ, M. NIEMIERKIEWICZ
NEW-YORK THE POLISH BOOK IMPORTING CO., INC.

Cena 65 fen.

35.465

Wszelkie prawa przedruku zastrzeżone.

Powtórzenie i uzupełnienie.

I. **u** i **ó**, pochodzące od **o**.

1. Następujące wyrazy zmień tak, żeby wyraźnie słyszeć było, dlaczego piszą się przez **ó**:

Mróz	powrót	mnóstwo	pośród
powróż	pochód	główny	otwórz
popiół	spód	trójka	pozwól
północ	spódniczka	czwórka	pomóż
wschód	dziób	ósmu	położ
zachód	sobótka	który	przyniósł
mrówka	szkółka	któż	zwiódł
próchno	połówka	cóż	pójdę

2.

u nigdy się nie zmienia.

- a) Napisz wyrazy pochodne od następujących:

Duch	trud	kupiec	mazur
zuch	ślub	strumień	puścić
druć	pułk	sukno	nudzić
but	mur	łuska	kusić
obuć	fujarka	drużba	rudy
futro	kuna	cebula	kuławy

b) napisz w zdaniach:

<i>Jasiulek</i>	<i>babunia</i>	<i>córuchna</i>
<i>chłopulek</i>	<i>dziadunio</i>	<i>ciotuchna</i>
<i>matulka</i>	<i>tatunio</i>	<i>maluchny</i>

3. W następujących wyrazach zamłast+połóż ó lub u:

Boży d+ch. Krzywy dzi+b. Wielki z+ch. Cały p+lk. Stary gr+d. Daleki wsch+d. Już p+lnoc. Wsr+d złotych z+rz. P+ść mię. Płynie str+mień. Zach+d słońca. Tr+dny powr+t. Śmiały w+dz. R+da mysz. Złota ł+ska. P+jdę do k+pca. Wsr+d las+w i p+l. Pom+ż mi. Czyj to śl+b? M+rowany gr+b. Nowa s+kmana. C+ż to za mr+wka? Kt+ry dąb? Z+chwały k+siciel. Spr+chniały pień. +sma trójka.

B+g Stw+rca, B+g rzeka, b+k drzewo.

4. Następujące wyrazy zmień tak, żeby o pochyliło się w ó:

<i>Droga</i>	<i>głowa</i>	<i>zdrowie</i>	<i>twoje</i>
<i>pszczoła</i>	<i>proch</i>	<i>pole</i>	<i>stoje</i>
<i>woda</i>	<i>mrowie</i>	<i>rola</i>	<i>otworzę</i>
<i>zgoda</i>	<i>zbroja</i>	<i>moje</i>	<i>położę</i>

5. Zmień rodzaj żeński na męski i dokończ:

<i>Niosła, niósł</i>	<i>zamiotła</i>	—
<i>wiodła</i>	<i>ubodła</i>	—
<i>gniotła</i>	<i>przywiozła</i>	—
<i>plotła</i>	<i>ochłodła</i>	—

6. Niekiedy e pochyla się w ó.

Przeplisz i dokończ:

<i>sześć</i>	— sz+sty	<i>pierzyna</i>	— pi+ro
<i>siedem</i>	— si+dmy	<i>wlecze</i>	— wł+kno

7. **Napisz rozkazująco:**

<i>psuje</i> —	<i>psuj, psujcie</i>	<i>pomogę</i> —
<i>kłuje</i> —		<i>nagrodzę</i> —
<i>pruje</i> —		<i>pozwolę</i> —
<i>poje</i> —	<i>pójdź, pójdźcie</i>	<i>uzdrowię</i> —
<i>zbroje</i> —		<i>pogodzę</i> —
<i>stroje</i> —		<i>złowię</i> —

8. **Przepisywanie lub dyktando 1.**

Wiódł ślepy kulawego. Pogódźcie się, koledzy. Mam wielu przyjaciół. Kupcze, jedź w miasto, ja do lasu muszę. Stańcie dwójkami albo czwórkami. Siódma trójka zwróci w lewo. Zaszło już słońko wśród złotych zórz, klękniij, dziecinko, i rączki złoż. Ten doktor leczy za pomocą ziół. Bądź zdrow, powrócę wkrótce. Barwna łuska, krasne piórka—cóż za piękny strój! Runął spróchniały dąb. Otwórz wrota, napój konie, pan pułkownik czeka. Strumień płynie po dolinie. Otóż i zachód słońca, zapalmy sobótkę. Krakowska spódniczka od wstążek się mieni. Idę dróżką w pole na chabry, kąkole. Nie wylócz się po lesie, pilnuj pługa w polu. Tam na północ, hen, daleko szumią puszcze ponad rzeką. I mrówka mała, a świeci przykładem. Bug wpada do Wisły. Buk tworzy piękne lasy. Bóg jest niepojęty. Puśćcie ptaszka na wolność. Spruj ten szew. Nie psujże cudzej pracy. Wicher taniec wiódł, wszystkie śniegi zmiotł. Szósty dzień w tygodniu nazywamy sobotą, a siódmy niedzielą.

9. **Wypisz z dyktanda wyrazy, w których jest ó, — a następnie te, w których jest u.**

Drugi przypadek liczby mn. rzeczowników (ów), — przyrostki: ówka, ówna.

10. Napisz w II przypadku liczby mnogiej:

<i>Budynek</i>	<i>but</i>	<i>funt</i>	<i>tchórz</i>
<i>fundament</i>	<i>kubel</i>	<i>łut</i>	<i>stróż</i>
<i>protokuł</i>	<i>cud</i>	<i>lud</i>	<i>wiór</i>
<i>cyrkuł</i>	<i>grunt</i>	<i>czub</i>	<i>król</i>

11. Wytlumacz ustnie lub piśmiennie, dlaczego pisze się:

<i>Majówka</i>	<i>podkówka</i>	<i>jałówka</i>
<i>makówka</i>	<i>papierówka</i>	<i>grochówka</i>
<i>stalówka</i>	<i>anyżówka</i>	<i>zasuwka</i>

12. Przepisz i dokończ:

<i>Doktór</i> — <i>doktorowa</i> (żona), — <i>doktorówna</i> (córka)	
<i>stolarz</i> — <i>stolarzowa</i>	<i>stolarzówna</i>
<i>soltys</i>	—
<i>kowal</i>	—
<i>mularz</i>	—
<i>Mickiewicz</i>	—
<i>Batory</i>	—

13. Przepisz, a zamiast + połącz u lub ó.

Wójt+wna rozdała dzieciom papier+wiki. Córka Chodkiewicza nazywa się Chodkiewiczó+wna. Żyzny gr+nt. Brak żyznych gr+ntów. Czerwona mak+wka. Żelazna zas+wa. Mocna zas+wka. Królowa Dąbr+wka. Pożywna groch+wka. Dawniej liczono siedem cud+w świata. Niecierpię tchórz+w. Pułkownik+wna była na maj+wce. Mularz+wna zgubiła złot+wkę.

14. Przepisywanie lub dyktando 2.

Ten budynek to kościół. Papierówki dojrzewają w lecie. Gryzelda Batorówna została żoną Jana Zamojskiego. Zasuń drzwi na zasuwkę. Ślusarz płacił gotówką pomocnikom. Przyniósł ojcu kubrak i wysokie buty. Trzydzieści dwa łuty stanowią jeden funt. Pan Raczek lubił anyżówkę. Stelmachówna idzie do ślubu. Kubeł wody.

Czasowniki na **ować, iwać, ywać**.

15. Przepisz i dokończ:

<i>Dziękować</i>	—	—	—	—
<i>ratować</i>	—	—	—	—
<i>rysować</i>	—	—	—	—
<i>rachować</i>	—	—	—	—
<i>stałować</i>	—	—	—	—
<i>szanować</i>	—	—	—	—
<i>zwiastować</i>	—	—	—	—
<i>podróżować</i>	—	—	—	—

16. Odmieniaj w czasie teraźniejszym podług wzoru:

<i>Naśladuję</i>	<i>czatować</i>
<i>naśladujesz</i>	<i>pracować</i>
<i>naśladuje</i>	<i>szanować</i>
<i>naśladujemy</i>	<i>gotować</i>
<i>naśladujecie</i>	<i>całować</i>
<i>naśladują</i>	<i>polować</i>

17. Przepisz i dokończ:

<i>Czytywać</i>	—	<i>czytujesz</i>	—	<i>czytujecie</i>
<i>widywać</i>	—	—	—	—

<i>nawoływać</i>	—	<i>nawołujesz, nawołujecie</i>
<i>posługiwać</i>	—	—
<i>oczekiwać</i>	—	—

18. Odmieniaj przez osoby w czasie teraźniejszym:

<i>Spisywać</i>	<i>psuć</i>
<i>wyśpiewywać</i>	<i>pruć</i>
<i>nasłuchiwać</i>	<i>kłuć</i>

19. Przepisuj i zamiast + połącz **ó** lub **u**.

M+dl się i prac+j. Oset kł+je. Uzbr+j się w odwagę. Kogo oczek+jesz? On nam ps+je zabawę. Pozdr+w naszych przyjaci+l. Szan+j pracę. Kłamstwo zasług+je na pogardę. Obstal+ję sobie buty. Kto próżn+je, czas marn+je. Już cały rok podróż+je. Bardzo dziek+je. Pozw+l nam zapolować na zająca. Praczka pierze, magl+je i pras+je.

Rzeczowniki na **un, unek, unka**.

20. Od następujących czasowników utwórz rzeczowniki, zakończone na **un, unek, unka**:

Zwiastować	rachować	podarować
piastować	obstalować	ratować
opiekować się	szacować	ładować
	karczować	gatunkować

21. Przepisywanie lub dyktando 3.

Zwiastuny wiosny już po łąkach brodzą. Stolarz wykończył pilny obstalunek. Mam dubeltówkę, zapoluję na kuropatwy. Serdeczna Matko, Opiekunko ludzi. Stara piastunka pilnuje dzieci. Przyjmij, mój bracie, wyrazy sza-

cunku. Cygani wędrują po świecie. Szacunek zacnych ludzi to największy skarb. Tchórza nikt nie szanuje. Podobą mi się ten rysunek. To najlepszy gatunek. Zepsułeś mi zabawę. Pomóż każdemu chętnie. Lis czatuje na ptaki.

22. Wypisz z dyktanda rzeczowniki, zakończone na **un**, **unek**, **unka**, i wytłumacz, dlaczego się tak piszą.

ó, nie dające się łatwo wytłumaczyć.

23. Napisz pochodne od wyrazów następujących:

Józef	tchórz	próżny	wróżyć
król	chróst	późny	kłócić się
góra	równy	krótki	plókać
wójt	różny	żółty	brózda

24. Od następujących wyrazów utwórz zdrobniałe:

Źródło	róża	skóra
wiór	córka	plótno
ogórek	półka	czótno

25. Od następujących wyrazów utwórz przyimotniki:

Źródło	chór	szczegół	włókno
plótno	próba	ogół	góra
król	skóra	chróst	pióro

26. Zastosuj w zdaniach:

Wróbel	przepiórka	włóka	oprócz
jaskółka	wiewiórka	mórg	póki
żóraw	żółw	różga	póty

27. Następujące wyrazy postaw w liczbie mnogiej lub utwórz od nich pochodne:

<i>Biskup</i>	<i>śruba</i>	<i>legumina</i>	<i>ślub</i>
<i>burmistrz</i>	<i>tytuń</i>	<i>pusty</i>	<i>południe</i>
<i>wuj</i>	<i>furtka</i>	<i>kruchy</i>	<i>grunt</i>
<i>stula</i>	<i>biuro</i>	<i>suchy</i>	<i>funt</i>
<i>brukiew</i>	<i>pastuch</i>	<i>surdut</i>	<i>tłumaczyć</i>

28. Przepisz i zamłast + połów 6 lub u.

Żr+dło wytryska z g+ry. Śl+sarz przyni+sł śr+bkę. Jask+lki, ż+rawie i przepi+rki odlat+ją na zimę, a wr+ble zim+ją u nas. Orle pi+ro. Tch+rz umyka. W+jenka pł+cze bieliznę. R+szyli w drogę wszyscy pr+cz b+rmistrza. P+ki życia, p+ty pracy. Słodka leg+mina. Już poł+dnie. Głęboka br+zda. Wł+ka ziemi. Otwarta f+rtka. Nie p+jdę do w+jta. R+da wiewi+rka. Dwa ż+łwie. P+sty d+l. W bi+rze prac+ją +rzednicy. Czy to jest st+l, czy bi+rko? (biuro). Og+l składa się ze szczeg+lów. Płynie cz+lno. Wr+żka wr+ży. Chr+st jest kr+chy. Porz+ć kł+tnie. Gr+ba sk+ra. Śpiewały r+żne ch+ry. Drogi tyt+ń. S+chy gr+nt. Brzozowa r+zga. Dzielny g+rnik. Żółta r+ża. S+chy wi+rek. C+rka położyła na półce og+rek. Był to pr+żniak i wł+częga. Pł+cienna s+kienka.

29. Przepisywanie lub dyktando 4.

(Na dwie lub trzy lekcje).

Kucharka kwasi ogórki. Okrutniem rad, że przestałeś palić tytuń. Górale lubią muzykę. Chór ptasząt pieśnią powitał wschód słońca. Ostatnia próba krótko już trwała.

Jaszczurka ma żółte plamy na grzbiecie. Próżne, próżne narzekanie (rzekł). Opuść nam nasze winy, mówimy przy pacierzu. To wróbelek, szare ptaszę. Józio wymknął się przez furtkę. Z mąki robią leguminę. Zóraw ma nogi wysokie, a żółw krótkie. Włoka ~~ma 30 morgów~~. Uciekła mi przepióreczka w proso. Łódź jest większa od czółna. Szósty miesiąc w roku miewa dni najdłuższe. Próżniactwo jest źródłem złego. Wyszła z gniazda przepióreczka, tak mówiąc do młodzi: „Niechaj, póki nie wrócę, żadne nie wychodzi”. Masz trochę za krótką kurtkę. Tytuń i ziemniaki pochodzą z Ameryki. Zasun drzwi na zasuwkę. Przed chatą wójta pełno było wiórów. Pogańscy kapłani wróżyli z żółci zwierzęcia. Stolik z szufladami nazywamy biurkiem. Dlaczego bróździsz mi w robocie? Po niebie ciągnie klucz zórawi. Tchórzliwy lęka się własnego cienia.

30. Wypisz z dyktanda wyrazy, piszące się przez **ó**, a następnie te, które piszą się przez **u**.

II. **Ż—RZ.**

ż, pochodzące od **g, h, z, dz**.

(*Droga—dróżka, druż—drużyna, mazać—mażę, pieniać—pieniężny*).

31. Napisz pochodne od następujących wyrazów tak, aby **g** zmieniło się na **ż**.

<i>Bóg</i>	<i>wstęga</i>	<i>róg</i>	<i>mnogi</i>
<i>brzeg</i>	<i>księga</i>	<i>stóg</i>	<i>ubogi</i>
<i>droga</i>	<i>sługa</i>	<i>srogi</i>	<i>oblega</i>
<i>trwoga</i>	<i>skarga</i>	<i>drogi</i>	<i>biega</i>

32. Wytłumacz ustnie lub piśmiennie pisownię następujących wyrazów:

<i>Położenie</i>	<i>odważny</i>	<i>uprzęź</i>
<i>łoże</i>	<i>uważać</i>	<i>strzeż</i>
<i>oblężenie</i>	<i>rozważać</i>	<i>mży (mgła)</i>

33. Zmień te wyrazy tak, aby **z** zmieniło się na **ż**:

<i>Wóz</i>	<i>każać</i>	<i>grozić</i>	<i>wyobrazić</i>
<i>mróz</i>	<i>mażać</i>	<i>obrazić</i>	<i>porazić</i>

34. Od następujących napisz wyrazy pochodne, w których **h** zmieni się na **ż**:

<i>Druh</i>	<i>porohy</i>	<i>Sapieha</i>
-------------	---------------	----------------

35. Wytłumacz pisownię wyrazów:

<i>Drużyna</i>	<i>Zaporoże</i>	<i>Sapieżyna</i>
<i>drużba</i>	<i>Zaporożec</i>	<i>Sapieżanka</i>
<i>drużka</i>		

36. Napisz wyrazy pochodne, w których **dz** zmieni się na **ż**:

<i>Ksiądz</i>	<i>pieniądz</i>	<i>mosiądz</i>
---------------	-----------------	----------------

zg zmienia się na **żdż**.

37. Następujące wyrazy zmień tak, żeby **zg** zmieniło się na **żdż**:

<i>Miazga</i>	—	<i>miażdżę</i>	
<i>mózg</i>	<i>różga</i>	<i>drzazga</i>	

38. **zd** zmienia się na **źdź** albo **źdź**.

Zmień tak następujące wyrazy, żeby **zd** zmieniło się na **źdź**, **źdź**.

Gniazdo — w gnieździe — gnieźdź się, — jazda, — gwiazda, — gwizdać, — brózda.

39. Zastosuj w zdaniach następujące wyrazy i wytłumacz ich pisownię.

*Ujeżdżalnia drzażdżka mózdzek
przejażdżka różdżka miażdży*

40. Przepisywanie lub dyktando 5.

(Na dwie lub trzy lekcje).

Jako druh dobry do swojej drużyny, bocian do liszki przyszedł w odwiedziny. Przepiórka i kuropatwa gnieżdżą się zwykle w zbożu. Mosiężne wyroby świecą się, jak złote. Spiesz się, bracie, spiesz, lenistwa się strzeż. Sosnowe drzażdżki łatwo się palą. Z mózdzku robią smaczne kotle. Koń strwożony strzyże uszami. Co tam strużesz? Mży od rana, i deszcz prószy. Różdżki brzożowe są giętkie. Uwijaj się, rażno bież, podkówkami ognia krzesz. Pajac na drażku kozły wywija. Nie skarżę się ludziom na swoją niedolę, zamiast się uskarżać, radzić sobie wolę. Obłączeni w twierdzy bronili się mężnie. Wanda leży w naszej ziemi. Jeżdżę do miasta codzień. Zdrowie i rozum to najdroższe skarby. Nie obrażaj się o prawdę. Na bezdrożu zamieć się sroży. Kos ładnie gwizdże. W ujeżdżalni ujeżdżają wierzchowce. Ostrzyżone owce drżały z chłodu. Nie narażaj się na porażenie słoneczne. Zaporozcy słynęli z odwagi. Rozwiąż to zadanie za pomocą mnożenia. Idzie drózką miła družka. Nie masz o tem wyobrażenia. Ciężkie było położenie.

1. Wypisz z dyktanda wyrazy, piszące się przez **ż**, i objaśnij ich pisownię.

ż, nie dające się łatwo wytłumaczyć.

42. Napisz pochodne od następujących wyrazów:

Życ	życzyć (pożyczyć)	żał	żona
żąć	dążyć	żar	wieża
żuć	wróżyc	żer	straż
żądać	krzyż	żur	świeży
żegnać	książę	żagiel	żyzny

43. Od następujących wyrazów utwórz przymiotniki:

Mąż, człowiek	mężny	ciężar, wóz	—
żelazo, pług	(jaki?)	wieża, zegar	—
oreż, opór	—	róża, olejek	—
spiż, dzwon	—	żart, wierszyk	—
żołnierz, chleb	—	księżyc, noc	—
żarłok, wilk	—	użytek, materiał	—
żyto, kłos	—	żywić, napój	—
żywica, zapach	—	żółć, choroba	—

44. Objaśnij ustnie lub piśmiennie pisownię następujących wyrazów:

Ożenić się	żywiół	ożywić
pożywienie	żłobek	zżywać
ożywić	pożyczka	używać

45. Następujące wyrazy napisz z przymiotnikiem w 1 i 4 przypadku liczby mnogiej (podług wzoru):

Żaba, to są zielone żaby, widzę zielone żaby.
 żółw żołna stróż żądło

wąż	żbik	strażak	jeżyna
żmija	żubr	żebrak	spiżarnia
żóraw	wyżel	żebro	żakiet

46. Wytlumacz ustnie znaczenie następujących wyrazów, a potem zastosuj je w zdaniach:

Jałmużna	papież	grabież
drapieżny	jeż	łupież
starożytny	anyż	kradzież
rżysko	jarmuż	sprzedaż
żołądz	młodzież	bandaż
kożuch	odzież	bagaż
dzieża	rubież (granica)	drożdże
zboże	trzebież	smażyc

napisać

47. Z następującego ustępu wypisz wyrazy, które się piszą przez ż.

Niech twe żądanie czynem się stanie. Zniwiarka prędeej pracuje, niż żeńcy. Przepióreczka wzywa, spieszymy się do żniwa. Zwierzęta przeżuujące, każdy pokarm przeżuwają dwa razy. Deszcz odświeżył roślinność i użyźnił spragnioną ziemię. Wesóło żeglujmy, wesóło! Pożyczę ci bardzo pożytecznej książki. W starożytności wróżono często z lotu ptaków. Wtem straż odźwierna wodzom donosi, że rycerz z obcej krainy o posłuchanie co rychlej prosi, ważne przynosząc nowiny. Książę żegnał rycerzy, życząc im zwycięstwa. Życzyłem ojcu spełnienia życzeń. Posłano stróża po żywność do miasta. Krzyż na rozdrożu był miejscem spotkania. Słońce żarem pali. Kiedy spojrzę z wieży, kraj na dłoni

leży. Żegnaj mi, żegnaj, kraju kochany. Rdza wżera się w żelazo. Dokąd dążysz, przyjacielu? Młodzież pod krzyżem śpiewa Gorzkie Żale.

48. Ten sam ustęp spożytkować można jako dyktando.

49. Wypisz wyrazy, piszące się przez ż.

Hej strażaki, hej chłopaki, do pożaru czas! Podczas żniw mąż i żona pracowali bez wytchnienia. Na żyznej ziemi bujnie rosło żyto. Żołnierski chleb twardy, a często krwawy. Żart nie powinien wyrządać przykrości. Jaki użytek zrobisz z tych pieniędzy? Wschód w barwach stał róży — wyraża się poeta. Opowiem ci bajkę o mysim kożuszk. Drapieżne zwierzęta pożerają zdobycz żarłocznie. Z orężem w dłoni padł rycerz mężny. Żywica ma zapach przyjemny i zdrowy. Odlewy spiżowe są bardzo piękne, ale niezmiernie ciężkie. Żydzi należą do rasy semickiej. Różowy kolor jest ładniejszy, niż żółty. Żółć ma każde zwierzę.

50. To samo spożytkować na dyktando.

51. Wypisz wyrazy, piszące się przez ż.

Najlepiej wyżyć bieliznę przy pomocy wyżymaczki. W żłobie leży, któż pobieży kolędować Małemu? Zżyma się znaczy to samo, co gniewa się i narzeka. Tobie śpiewa żywioł wszelki, bądź pochwalon, Boże wielki! Najlepiej niczego od nikogo nie pożyczać. My nie mamy wyobrażenia o upałach podzwrotnikowych. Porażenie słoneczne zabija ludzi. Wyżmij tę mokrą spódniczkę. Owa dy o twardych skrzydłach nazywamy żukami. Sen i pożywienie odżywia człowieka. Żur robią z mąki żytniej.

Na wieży była strażnica. Pożycz mi kozucha. Noc księżycowa perłami rosi. W żłobie leży, któż pobieży.

2. **To samo jako dyktando.**

3. **Wypisz wyrazy, piszące się przez ż.**

Dzikiego kota nazywamy żbikiem. Żółw na zimę zasypia. Mówią, że żołą lasy rozsiewa, bo rozsypuje nasiona drzew. Otworzono nawściąg wrota, drzwi na rozcież i na ścieżaj. Wielki żyrandol daje dużo światła. Jeży na ma ostre kolce. Wąż co rok skórę zmienia. Wyżeł służy do polowania. Żebra osłaniają płuca. Księżyc krąży koło ziemi. Kupię sobie nowy żakiet. Żubry należą do zwierząt przeżuwających. Żórawie odlatują na zimę. W spiżarni przechowujemy zapasy żywności. Żołądz rośnie na dębie. Wlej do dzieży trochę drożdży.

4. **To samo jako dyktando.**

5. **Wypisz wyrazy, piszące się przez ż.**

Młodzież jest nadzieją i przyszłością narodu. Owiń bandażem złamaną rękę. Papież jest głową Kościoła. Jez zwinął się w kłębek. Niektóre dzikie plemiona trudnią się grabieżą. Trzebież lasów przynosi krajowi poważne szkody, ponieważ zmienia jego klimat. W górach powietrze jest lżejsze i czystsze. W sklepie ogłoszono wyprzedaż. Oddaj na bagaż wszystkie ciężkie rzeczy. Niesłusznie posądzono o kradzież włóczęgę. Opryszki bogacili się łupieżą. Zmień odzież i obuwie, bo przemokłeś do nitki. Na rubieży to znaczy: na granicy. Smażone mięso jest smaczniejsze. Pan

Piotr lubił anyżówkę. Rżysko po skończonych żniwach dostarcza paszy dla bydła. Zajac ogryza listki jarmużu.

56. To samo jako dyktando.

rz, pochodzące od **r**.

57. Od następujących wyrazów utwórz inne tak, żeby **r** zmieniło się na **rz**:

<i>Góra</i>	<i>miara</i>	<i>pióro</i>	<i>ostry</i>
<i>wiara</i>	<i>skóra</i>	<i>mara</i>	<i>szeroki</i>
<i>dwór</i>	<i>chmura</i>	<i>nurek</i>	<i>jary</i>
<i>pokora</i>	<i>war</i>	<i>żrenica</i>	<i>wtóry</i>

58. Objaśnij na lekcji ustnie lub piśmiennie pisownię następujących wyrazów:

<i>Morze</i>	<i>warzywa</i>	<i>dojrzały</i>
<i>jarzyna</i>	<i>obwarzanki</i>	<i>spojrzenie</i>
<i>pogorzelnicy</i>	<i>owarżany</i>	<i>niezmierzony</i>
<i>ogorzały</i>	<i>uwarżyć</i>	<i>nazajutrz</i>
<i>wierzytel</i>	<i>przejrzysty</i>	<i>powtarzać</i>
<i>jułrzenka</i>	<i>zmierzch (zmrok)</i>	<i>marzenie (mara)</i>

59. Następujące wyrazy zastosuj w zdaniach:

<i>Jarzyna</i>	<i>ogorzały</i>	<i>rozszerzyć</i>
<i>warzywa</i>	<i>dojrzały</i>	<i>naostrzyć</i>
<i>spojrzenie</i>	<i>przejrzysty</i>	<i>powtórzyć</i>

60. Zastosuj w zdaniach:

<i>Jarzyna</i>	<i>zważony</i>	<i>porzeczka</i>	<i>każe</i>
<i>jeżyna</i>	<i>zwarżony</i>	<i>pożyczka</i>	<i>karze</i>

drużyna	wieże	morze	pożęty
dróżyna	wierze	może	porznięty

61. **Przepisz i zamiast + postaw ż albo rz.**

Jarmu+ jest mało znaną ja+yną. Nie ka+dy lubi owa+aną kaszę. +niwiarze wesoło obchodzą do+ynki, Twarz ogo+ala sprawia wra+enie zdrowia. Zbie+ resztę doj+ających owoców. Podró+ni mieli odzie+ zaku+oną. Bursztyn jest skamieniałą +ywicą. Od czego pochodzą wyrazy jut+enka, nazajut+? Spoj+yj na nie-szczęśliwych pogo+elców. Powtó+, co powiedział. Młodzie+ biega po r+ysku. Nie nara+aj się na pora+enie słoneczne. Wa+ywa są zdrowem po+ywieniem. Już się zmie+cha. Nie wie+ę temu, żebyś wszedł na tę wie+ę. Po+ycz mi pie+yny. Mo+e pojedę w tym roku nad mo+e. Sma+one ró+owe po+eczki. Idzie dró+yną wesoła dru+yna. Doj+alo zbo+e, zaczną się +niwa. Naost+y-łem ci no+yczki. Na podwó+u uło+ono świe+o po+nięte deski. O czym ma+yysz? Zmie+ch zapada.

62. **Przepisywanie lub dyktando 6.**

Przed nami było niezmierzone morze. Jarosze żywią się tylko jarzyną. Jeżyna kole. Mróz zwarzył rośliny. Dłużnik odniósł dług wierzycielowi. Zachmurzyło się niebo, i dlatego zmierzcha się wcześniej. Powietrze jest przejrzyste. Rozszerzymy tę drogę. Kosiarze ostrzą kosy. Módl się w pokorze. Tonący zanurzył się powtórnie. Na dworze jasno było, bo księżyc świecił w pełni. Skórzane wyroby są trwałe. Mędrzec wiele umie i wiele rozumie. Ogorzały starzec siedział na wybrzeżu. Ojciec każe się uczyć, a za lenistwo karze. To jest marzyciel.

RZ na końcu wyrazów.

63. Od następujących wyrazów napisz pochodne, w których słychać wyraźnie **r**:

<i>Rycerz</i>	<i>rzeźbiarz</i>	<i>plotkarz</i>
<i>pancerz</i>	<i>malarz</i>	<i>kucharz</i>
<i>snycerz</i>	<i>kuglarz</i>	<i>cmentarz</i>
<i>pasterz</i>	<i>blacharz</i>	<i>potwarz</i>

64. Następujące wyrazy napisz w liczbie mnogiej:

<i>Talerz</i>	<i>włodarz</i>	<i>nietoperz</i>
<i>kołnierz</i>	<i>twarz</i>	<i>śpichlerz</i>
<i>moździerz</i>	<i>kalendarz</i>	<i>śpichrz</i>
<i>ołtarz</i>	<i>arendarz</i>	<i>korytarz</i>
<i>relikwiarz</i>	<i>rymarz</i>	<i>macierz</i>
<i>puklerz</i>	<i>kałamarz</i>	<i>elementarz</i>

65. Wszystkie te wyrazy zastosuj w zdaniach.

66. Zamiast + połów **z** lub **rzi**:

Fut+any kołnie+. Uboga odzie+. Stary kalenda+. Zuchwała kradzie+. Włoda+ pilnuje żniwia+y. Młodzie+ lubi zabawę. Nietope+ żeruje w nocy. To jest plotka+. Leka+ obanda+ował mi rękę. Rozbójnicy żyją z grabie+y. Ryce+e nosili +elazne pance+e. Papie+ mieszka w Rzymie. Mosię+ny moździerz+. W koryta+u było ciemno. Potwa+ jest gorsza nawet od kradzie+y. Stukłem tale+. Na ołta+u stoi relikwia+. Pukle+ czyli tarcza. Cichy cmenta+. Na rubie+y cień już leży.

67. Przepisywanie lub dyktando 7.

Młody pasterz został snycerzem. Małą armatkę nazywano moździerzem. Kupił mi wuj elementarz. Oleś przewrócił kałamarz. Boże, bądź mi puklerzem. Futrzana odzież jest ciepła. Złoty relikwiarz stoi na ołtarzu. Podaj mi talerz zsiadłego mleka. Macierz szkolna opiekuje się szkołami. W śpichrzu rozmnożyły się szczury. Starzec miał twarz poważną i uczciwą. Młodzież potrzebuje nauki. Osłoń twarz od wichru. Rzeźbiarz i malarz są artystami. Granicę nazywamy niekiedy rubieżą. Pójdź z nami na cmentarz.

68. **ż, rz, sz** w konjugacji czasowników.

Napisz rozkazująco:

<i>Piszę</i>	<i>ty pisz</i>	<i>kruszę</i>	—	<i>grzeszę</i>	—
<i>wierzę</i>	— <i>wierz</i>	<i>piorę</i>	—	<i>krążę</i>	—
<i>mażę</i>	— <i>maż</i>	<i>wiążę</i>	—	<i>tworzę</i>	—
<i>spieszę</i>	—	<i>czeszę</i>	—	<i>suszę</i>	—
<i>każę</i>	—	<i>leżę</i>	—	<i>zbliżę</i>	—
<i>mierzę</i>	—	<i>biore</i>	—	<i>karzę</i>	—
<i>kołyszę</i>	—	<i>krzeszę</i>	—	<i>pocieszę</i>	—
<i>otworzę</i>	—	<i>pokażę</i>	—	<i>położę</i>	—
<i>rozważę</i>	—	<i>marzę</i>	—	<i>rozszerzę</i>	—

69. Te same czasowniki napisz w II osobie czasu teraźniejszego lub przyszłego:

<i>Piszę</i>	<i>ty piszesz</i>	<i>kruszę</i>	—	<i>grzeszę</i>	—
<i>wierzę</i>	— <i>wierzysz</i>	<i>piorę</i>	—	<i>krążę</i>	—
<i>mażę</i>	— <i>mażesz</i>	<i>wiążę</i>	—	<i>tworzę</i>	—
<i>spieszę</i>	—	<i>czeszę</i>	—	<i>suszę</i>	—

<i>każę</i>	<i>ty każeś</i>	<i>leżę</i>	—	<i>zbliżę</i>	—
<i>mierzę</i>	—	<i>upokorzę</i>	—	<i>karzę</i>	—
<i>kołyszę</i>	—	<i>krzeszę</i>	—	<i>pocieśzę</i>	—
<i>otworzę</i>	—	<i>pokażę</i>	—	<i>położę</i>	—
<i>rozważę</i>	—	<i>marzę</i>	—	<i>rozszerzę</i>	—

70. Druga osoba czasu teraźniejszego i przyszłego kończy się
zawsze na **SZ**.

Przepisz i dokończ:

<i>Marzę</i>	—	<i>marzysz</i>	—	<i>marz</i>	<i>straszę</i>	—
<i>wierzę</i>	—	—	—	—	<i>zważę</i>	—
<i>służę</i>	—	—	—	—	<i>zachmurzę</i>	—
<i>zbliżę</i>	—	—	—	—	<i>spłoszę</i>	—
<i>cieszę</i>	—	—	—	—	<i>okrążę</i>	—
<i>kołyszę</i>	—	—	—	—	<i>ukarzę</i>	—

71. Przepisz i zastąp + przez literę **ż**, **rz** lub **SZ**.

Nie trwó+ się. Dlaczego się trwo+y+? Nie grze+
więcej, czemu grze+y+? Upokó+ swoją pychę. Upoko-
+y+ ją z czasem. Pocie+ się. Czy mnie pocie+y+?
O czym ma+y+? Nie ma+ o sławie. Nie ma+ po tabli-
blicy. Czy nie ma+ książki? Kogo słucha+? Nic nie sły-
+y+? Połó+ się tutaj. Co poło+y+ na stole? Czy mię
wyleczy+? Rozka+. Otwó+ drzwi. Czy rozka+e+ drzwi
otwo+yć?

72. Przepisywanie lub dyktando 8.

Czego szukasz, czego żądasz, za czym trwożnie się
ogładasz? Zbierz manatki, wróć do chatki. O co pytasz,
czego chcesz? zbliż się do nas, biegnij, spiesz. O zabawie

nie marz, kiedy czasu nie masz. Pokaż mi swoją pracę. Dwom panom nie służ i wiedz, komu służysz. Ostrzeż braci o niebezpieczeństwie. Powierz mi tę sprawę. Czy mi w niej zawierzysz? Gdy rozważysz to lepiej, odłóżysz na pewno. Zbierz siły i marsz w drogę. Gdy zbierzesz książkę, zwiąż je rzemykiem.

RZ, nie dające się łatwo wytłumaczyć.

73. Od następujących wyrazów napisz pochodne:

<i>Rząd</i>	<i>rznać</i>	<i>burza</i>	<i>towarzysz</i>
<i>rzec</i>	<i>rzemiosło</i>	<i>orzech</i>	<i>jarzębina</i>
<i>rzecz</i>	<i>rzesa</i>	<i>korzeń</i>	<i>wrzos</i>
<i>rzeka</i>	<i>rzewny</i>	<i>korzyść</i>	<i>kurz</i>
<i>rzucać</i>	<i>rzęsa</i>	<i>wierzech</i>	<i>zwierz</i>

74. Od następujących wyrazów napisz przymiotniki:

<i>Porządek</i>	<i>rzeczownik</i>	<i>pierzchać</i>
<i>urzędnik</i>	<i>rzemień</i>	<i>tchórz</i>
<i>powierzchnia</i>	<i>zwierzę</i>	<i>rzemieślnik</i>
<i>rzeźnik</i>	<i>porzeczka</i>	<i>towarzysz</i>
<i>rzeźbiarz</i>	<i>burza</i>	<i>wierzba</i>
<i>rzetelność</i>	<i>rznać</i>	<i>orzech</i>

75. Od następujących wyrazów napisz czasowniki:

<i>Porządek</i>	<i>kurz</i>	<i>korzeń</i>	<i>rzeźwy</i>
<i>przyrząd</i>	<i>wyrzuty</i>	<i>tchórz</i>	<i>rzadki</i>
<i>korzyść</i>	<i>burza</i>	<i>rzeźba</i>	<i>zręda</i>

76. Następujące wyrazy zastosuj w zdaniach:

<i>Rzeczy</i>	<i>bierzmowanie</i>	<i>zorza</i>	<i>narzeczony</i>
<i>rzepa</i>	<i>przyrzeczenie</i>	<i>węgorz</i>	<i>wrzesień</i>

<i>rzodkiew</i>	<i>wierzchołek</i>	<i>piskorz</i>	<i>dojrzał</i>
<i>uderzenie</i>	<i>zdarzenie</i>	<i>perz</i>	<i>ujrzyć</i>

77.

Zamiast + położyć r lub rz.

Po+eczki są kwaśne. Po+nięte deski uło+ono na podwó+u. Bu+a przewróciła spróchniały krzy+ na rozdro+u. Czy przy+ekasz poprawę? +ężbiarz wy+yyna na drzewie. Tcho+ jest to bardzo drapie+ne zwie+ątko. Ró+owa zo+a. Na+ekanie nikomu nie pomo+e. Któ+ to z+ędzi bez ustanku? Na gościńcu ku+awa, nic doj+eć nie mo+na. Po+ądny +emieślnik. U+ędnicy prze-wa+nie pracują w biurach. Ko+eń wy+ywi roślinę. Nie-słuszny za+ut. Wy+uty sumienia. U+ądzimy huśtaw-kę. Ka+de +emiosło wymaga na+ędzi. Ja+ąbek ma ładne upie+enie. Nieład i bez+ąd wiodą do zguby. Woda +eczna. Po+uć psoty. Wielka +esza. +ewna piosenka. Odwa+ny +egla+ nie lęka się bu+y. Niepo+ądany to-wa+yysz. Wojna sze+y spustoszenie. Cię+ka jest praca +niwia+a. Ude+ył mię piłką w twa+. Drzewa szem+ą +ałośnie. Czerwona ja+ębina. Fajarka wie+bowa. Sprzę-ty o+echowe. Tcho+ pie+chnął zaraz. W zwie+yńcu były +adkie zwie+ęta. Z+ęda z+ędzi bez ustanku. +epa jest słodka, a +odkiewka ostra. Ciekawe zda+enie. +ę-sisty deszcz. Doj+ale zbo+e. Węgo+ i pisko+ nie mają łuski. Uj+alem cudną +ecz. +ęsy chronią oczy od ku+u. Ko+ystajmy z czasu.

78.

Przepisywanie lub dyktando 9.

W narzeczu górali wierzchołek góry nazywa się wir-chem. Dobry rzemieślnik ma być niezależny. Piękny wierz-

chowiec. Uderzenie tak sztuczne, tak było potężne, że struny zadzwoniły, jak trąby mosiężne. Deszcz rześisty wszystko orzeźwił. Zdejm zwierzchnią odzież. Jagody jarzębiny już dojrzały. Nie wszyscy rozumieją korzyści nauki. Gospodarz kazał spalić perz. Staruszek ciągle zrzedzi i narzeka. Rżysko kole bose stopy. Sosnowe bory pachną żywicą. Zwarzyło się mleko, pewnie będzie burza. W warzywnym ogrodzie pusto. W sadzie owoc dojrzewa, las purpurą odziany, słonko słabo dogrzewa, odleciały bociany. Nowy przyrząd do pływania. Rzadki gość. Ujrzałem morze niezmierzone. Połóż ten twarożek na czystym talerzu. Na wyżynie klimat jest ostrzejszy. Kupiłem garniec porzeczek.

79. Napisz 3 wyrazy, pochodzące od **żądać**.
80. Napisz 5 wyrazów, pochodzących od **żyć**.
81. Napisz 5 wyrazów, pochodzących od **rząd**.
82. Napisz 5 wyrazów, pochodzących od **rzucać**.
83. Napisz 5 wyrazów, pochodzących od **żąć**.
84. Napisz 3 wyrazy, pochodzące od **rznąć**.
85. Napisz 5 wyrazów, pochodzących od **rzec**.
86. Napisz 3 wyrazy, pochodzące od **rzecz**.
87. Napisz 3 wyrazy, pochodzące od **rzeka**.
88. Napisz 10 wyrazów pokrewnych od **ujrzyć**, któreby się pisały przez **rz**.

rz po **b, p, d, t, g, k, ch.** Wyjątki.

89. Napisz po 3 przykłady na **rz** po **b, p, d, t, g, k, ch.**

90. Po wymienionych spółgłoskach pisze się zawsze **rz**,
oprócz następujących wyrazów:

<i>Pszenica</i>	<i>gzęgźółka (kukułka)</i>	<i>różdzka</i>
<i>pszczoła</i>	<i>piegża (ptak)</i>	<i>drzażdżka</i>
<i>kształt</i>	<i>dżuma (choroba)</i>	<i>jeżdżę</i>
<i>kszyk (ptak)</i>	<i>drożdże</i>	<i>miażdżę</i>
<i>bukszpan (drzewo)</i>	<i>dżdżysty</i>	<i>gnieżdżę</i>
	<i>móżdżek</i>	<i>bróżdżę</i>

Przepisz te wyrazy dla pamięci.

91. Napisz wyrazy pochodne od:

<i>Pszenica</i>	<i>kształt</i>	<i>jeżdżę</i>
<i>pszczoła</i>	<i>drożdże</i>	<i>dżdżysty</i>

92. Następujące wyrazy zastosuj w zdaniach:

<i>Bukszpan</i>	<i>drzażdżka</i>	<i>dżdżysty</i>
<i>móżdżek</i>	<i>różdzka</i>	<i>drożdże</i>

93. Po **w** piszemy **rz**, jeśli słyszymy **ż**, ale piszemy **sz**,
jeśli słyszymy je wyraźnie.

Przepisz i dokończ:

<i>Wrzos</i>	<i>w + awa</i>	<i>w + tek</i>
<i>wszystko</i>	<i>w + ędzie</i>	<i>w + elki</i>

94. W stopniu wyższym przymiotników dodajemy **sz**.

Od następujących przymiotników utwórz stopień wyższy:

<i>Skąpy</i>	<i>słaby</i>	<i>krótki</i>	<i>suchy</i>
<i>głupi</i>	<i>młody</i>	<i>wiolki</i>	<i>lichy</i>
<i>gruby</i>	<i>chudy</i>	<i>wielki</i>	<i>surowy</i>

95. Niekiedy też do wyrazów, zaczynających się na **ż** lub **sz**, dodajemy na początku: **od, pod, nad, w**, np. odżałować, podszeptać, nadsztukować, wżerać się.

96. Do następujących wyrazów dodaj **od** lub **pod, nad, w**:

Żałować	żyć	szeptać	żyć
szyć	szukać	sztukować	szarpać

97. Przepisz, a zamiast + kładź **ż, rz** lub **sz**.

Zerwij mi trochę t+eśni. Przodownica dożyła p+e-nicy. Graba+e g+ebią nieżywe zwierzątka. Nie p+ed+eżniaj nikogo. T+cina chwieje się od wiatru. Rzeka Byst+yca wpada do Wiep+a. Dzień był d+d+ysty i wiet+ny. Na kominku d+ažd+ki płoną. Nie pod+egaj do zlego. Lepszy wróbel w rękę, niż ciet+ew na sęku. Od+ałuj pracy i zrób to na nowo. Dziwaczne kształty gór. Szkoła k+tałci. Najwięk+e wyk+tałcenie nie zastąpi rozsądku. Róžd+ka oliwna jest godłem pokoju. Pot+ebuję drożd+y. D+d+ownica żyje w ziemi. D+ewo buk+panu jest twarde.

98. Przepisywanie lub dyktando 10.

Dorzuć drzazeg na ogień. Tu masz smolną drządzkę. Słyszać brzęczenie pszczoł. Drży kropelka rosy. Prządkę przędą przy kominku. Zgrzytnęły ciężkie wrzesciade. Matka piecze pszenne ciasto. Chrząszczyk obżera liście na drzewach. Odszukano moją metrykę. I nie wiem, co miłsze nad ludzkie wejrzenie, co czystsze nad wodę przeczystą, co lepsze nad dobre u ludzi wspomnienie, co droższe nad ziemię ojczystą. Trznadle gnieźdzą się na krzewach. Wódz spo-

strzegł zapóźnie, że został zewsząd otoczony. Nadsztukowałam sobie spódniczkę. Poranek dżdżysty, deszcz chłodny mży. Kształcę się na rzeźbiarza. Kup mi drożdży. W naszej pszenicze niema kąkołu. Rzeźnik przyniósł cielecy móźdzek.

99.

|||. **h—ch.**

Od następujących wyrazów utwórz pochodne:

<i>Chiny,</i>	<i>Chińczyk,</i>	<i>Chinka,</i>	<i>chiński,</i>	<i>chromy</i>
<i>chór</i>	<i>chów</i>	<i>chelpić się</i>	<i>chędogi</i>	
<i>chorągiew</i>	<i>chwała</i>	<i>chwiać się</i>	<i>chichotać</i>	
<i>chlew</i>	<i>chluba</i>	<i>chlapać</i>	<i>puch</i>	

100.

Następujące wyrazy zastosuj w zdaniach:

<i>Chinina</i>	<i>chorąży</i>	<i>pochopny</i>	<i>chylić</i>
<i>chaber</i>	<i>chan</i>	<i>chropawy</i>	<i>chart (pies)</i>
<i>choina</i>	<i>charakter</i>	<i>chrapy</i>	<i>chaos (bezład)</i>

101. **Od następujących wyrazów utwórz czasowniki i imiesłowy:**

<i>Huk</i>	<i>hałas</i>	<i>hart</i>	<i>hańba</i>
<i>hak</i>	<i>hetman</i>	<i>haft</i>	<i>hardy</i>
<i>handel</i>	<i>hold</i>	<i>harc</i>	<i>hebel</i>

102. **Od następujących wyrazów utwórz rzeczowniki:**

<i>Hodować—</i>	<i>hodowla</i>	<i>wahać się</i>	<i>hold</i>
	<i>hodowca</i>	<i>hulać</i>	<i>hurt</i>
	<i>hodowanie</i>	<i>huścić</i>	<i>huta</i>
<i>hamować</i>		<i>hojny</i>	<i>historja</i>
<i>holować</i>		<i>hardy</i>	<i>handel</i>

103. Od następujących wyrazów utwórz przymiotniki:

<i>Huk</i>	<i>bohater</i>	<i>historia</i>	<i>heban</i>
<i>hart</i>	<i>hetman</i>	<i>hold</i>	<i>małoń</i>
<i>hurt</i>	<i>hospodar</i>	<i>huta</i>	<i>hotel</i>
<i>honor</i>	<i>hrabia</i>	<i>hańba</i>	<i>hultaj</i>

104. Wytlumacz ustnie znaczenie następujących rzeczowników, a następnie postaw je w liczbie mnogiej:

<i>Horda</i>	<i>pohaniec</i>	<i>hasło</i>	<i>puhacz</i>
<i>kurhan</i>	<i>puhar</i>	<i>hejnał*)</i>	<i>buhaj</i>
<i>hajduk</i>	<i>huragan</i>	<i>habit</i>	<i>hijena</i>
<i>hajdamak</i>	<i>humor</i>	<i>hjacynt</i>	<i>hubka</i>
<i>herszt</i>	<i>hełm</i>	<i>hieroglif</i>	<i>herb</i>

105. Wytlumacz ustnie znaczenie następujących wyrazów, a następnie zastosuj je w zdaniach:

<i>Hiszpanja</i>	<i>harmonja</i>	<i>chyha</i>	<i>horyzont</i>
<i>hymn</i>	<i>halastra</i>	<i>blahey</i>	<i>alkohol</i>
<i>hala</i>	<i>harmider</i>	<i>hoży</i>	<i>haracz</i>
<i>juhas</i>	<i>harować</i>	<i>hasło</i>	<i>hurmem</i>
<i>herbata</i>	<i>hołubce</i>	<i>hełm</i>	<i>porohy</i>

Uwaga: Oprócz tych ćwiczeń, w miarę potrzeby, z powyższych wyrazów układać można podobne, stosując te wyrazy w zdaniach, zmieniając je na inne części mowy, stawiając w oznaczonym czasie lub liczbie, wreszcie odmieniając przez czasy lub przypadki.

*) Hejnał—pieśń religijna, budząca rano, grana na trąbce.

+ińczycy +andlują +erbatą. Wiatr +uczał i wstrząsał wierz+ółkami drzew. Trzcina się +wieje pod wiatru podmu+em. +ej, lasy i niwy, ozwijcie się w +ór! Dosyć tego wa+ania. +aber kwitnie w zbożu. Ju+asy pasą owce na +alach. +łopiec spadł z +ustawki. Pu+acz czy+a na zdobycz. Dzielny +arakter. Bła+y powód popsuł nam +umor. +jacynt ładnie pa+nie. Wpadł +an z liczną +ordą, kraj spustoszył, +aracz nałożył. Sklep +urtowny. +oraży niesie +orągiew pułkową. +rystus uzdrawiał +romych i ślepy+. Zajmiemy się +odowłą jedwabników. Nie udał nam się +ów bydła. Człowiek za+artowany. Polowanie z +artami. Zagrali +ejnał z wieży. Ładowne statki +olują pod wodę. Rozległo się +asło do bitwy. Ona ciężko +aruje. Zatrzymaj wa+adło. +eban jest czarny, a ma+oń czerwony. +ospodar złożył +oład królowi, którego był +ołodownikiem. +ubka jest grzybem. +inina leczy febrę. Zielony kur+an. +etman Sobieski pobił Turków pod +ocimem. Zabrzmiał +ymn pobożny. Dzięki Ci, Pannie, za Twe +ojne dary. Uczę się +emji. Żelazny +ak. Nie +ałasujcie. +istoryk uczy +istorji. Czyn bo+aterski. +ardy +ultaj skrył się w +ucie. Każde państwo ma swój +erb. S+ył się prędko. Nie +wał samego siebie. +ańba t+órzom. Turków i Tatarów nazywano po+ańcami. +ełm +roni głowę od uderzenia. Cóż tu za +aos! Wy+ył ten pu+ar. Alko+ol jest szkodliwy. +armonja znaczy zgoda. +uragan to silny wi+er. Na +oryzoncie błysnęło dnia +asło, a jednocześnie rozległ się +ór pta-szał. +oży +łopak bije +olubce. Grykę nazywają +reczką.

17. Przepisywanie lub dyktando 11.

Chrapy konia są ruchliwe. Charakter człowieka ma większą wartość od jego wykształcenia. Huk armat dał hasło do boju. Kościuszką był bohaterem. Trzeba hartować duszę i ciało. Usypano kurhan na mogile chana. Odparto hordę tatarską. Podchmielona hałastra zaczęła harcować po błoniach. Cóż to za hieroglify? Hieroglifami nazywano pismo egipskie obrazkowe, trudne do odczytania. Chorąży był człowiekiem wielkiego honoru. Mówią, że habit nie czyni mnicha. Młodzież potrzebuje wychowania. Zanućmy hejnał radosny, już z gór wieje oddech wiosny, na kurhanach run zielona, i dąbrowa umajona. W zbożu pełno było chabru i makówek. Kozacy używają nahajki. To chmara barbarzyńców. Wyrazy hołysz i hołota pochodzą od goły. Gospodar mołdawski złożył hołd Jagielle. Hultaj hula. Hania na huśtawce uczy się historii. Helenka haftuje. Chinina rośnie w Ameryce. Podróźni wpadli hurmem do hotelu. Hrabów nazywano dawniej grafami. W hucie po wybuchu zapanował chaos. Pohamuj gniew i zły humor. Puhacz huka żałością. Choć ubogo, lecz chędogo.

08. Wypisz z dyktanda wyrazy, piszące się przez **h**,
a potem przez **ch**.

IV. **ą, ę — om, on; em, en.**

09. **ą, ę** używamy najczęściej w wyrazach polskich: **on, om, en, em** — w wyrazach obcego pochodzenia.
ę, ą piszemy częściej i głoski te przechodzą jedna w drugą:
np. *ręka* — *rak*.

10. Przepisz i dokończ:

<i>Cieleta</i> — <i>cieląt</i>	<i>rębacz</i> — <i>raćbać</i>
<i>prosięta</i> —	<i>męty</i> —

dziany r+del. Piękny k+cert. Głupi k+cept. Śpiewamy kol+dy. Sprzedaję w+dliny.

117. Przepisywanie lub dyktando 12.

Jasny horyzont zwiastuje pogodę. Temperament oznacza usposobienie. Wysoka temperatura oznacza gorąco, a niska zimno. Konwalia rośnie w lesie. Ponsowe róże są piękne. Bronz czyli śpiż robi się z miedzi i cyny. Bombami bombardują twierdzę. Stemplowy papier drogo kosztuje. Czy słyszysz tętent koni? Ukryjmy się w tym klombie. Hej, kołęda, kołęda! Tu mieszka komendant twierdzy, a tam prezydent miasta. Procent — po polsku odsetka. Dentysta leczy zęby. Dolej mi esencji do herbaty. Rozlejesz atrament. Uczniowie otrzymali cenzury. Studenci uczą się trudnych rzeczy. Kompas jest to zegar słoneczny. Len i konopie trzeba miedlić i czesać. Nie komponuj baśni. Niedorzeczny koncept. Cztery mendle stanowią kopę. Piwo sfermentowało. Blond włosy przeważają na północy.

V. Pisownia rzeczowników z zakończeniem **ja**: historia, lilia i t. p.

118. Na końcu takich wyrazów, zgodnie z wymawianiem, piszemy **ja**.

Przepisz uważnie, podkreślając zakończenie **ja**.

<i>Akacja</i>	<i>Danja</i>	<i>lilia</i>
<i>Anastazja</i>	<i>Eucharystja</i>	<i>menażerja</i>
<i>Austrja</i>	<i>familja</i>	<i>operacja</i>
<i>balja</i>	<i>fuksja</i>	<i>procesja</i>
<i>Bawarja</i>	<i>kaligrafja</i>	<i>Rozalja</i>
<i>cykorja</i>	<i>Konstancja</i>	<i>szalwja</i>

119.

Dopisz **ja** do następujących wyrazów:

Angl+

Host+

Mar+

arm+

histor+

maszyner+

Belg+

geograf+

nasturc+

bibl+

kolac+

oranżer+

Franc+

Konstanc+

part+

fantaz+

lewkon+

prowinc+

120. Na pytanie kogo? czego? komu? czemu? w kim? w czym? (w II, III i VII prz. I. p.) piszemy na końcu takich wyrazów **ji** histor**ji**, lil**ji**.

Przepisz uważnie, podkreślając zakończenie **ji**.

Szukam lin**ji**. Japonja jest w Az**ji**. Bukiet nasturc**ji**.
Uczę się pisowni czyli ortograf**ji**. Nie dostał promoc**ji**.
Wybrzeże Turc**ji**. Drzwi od zakryst**ji**. Zerwałem siedem
lil**ji** i osiem lekwon**ji**. Pod Warszawą jest wiele kolon**ji**.
Winszuję Zof**ji** imienin.

121.

Przepisz i dokończ:

Pożycz mi swej fuz+. W oranżer+ kwitną fuks+. Nie lubię kaligraf+. Chodźmy do menażer+. Szukam do bukietu kilku georgin+ i kamel+. Dokończ lekc+. Czekamy niecierpliwie wakac+. Najlepsze zapalki wyrabiają w Szwec+. Wuj wrócił z Syber+, a brat z Japon+. Kto złamał lin+? Hiszpan+ i Arab+ mają klimat suchy i gorący, a Holand+ i Angl+ wilgotny i umiarkowany.

122.

Przepisywanie lub dyktando 13.

Zagrajmy partję domina. Akademia jest to najwyższa szkoła. Bakalje są słodkie i pożywne. Każdy powinien znać

historję swego kraju. Religja jest nauką o Bogu. Fuksja i kamelja nie mają zapachu, ale konwalja i lewkonja ślicznie pachną. Cóż to za komedja? Mickiewicz mieszkał długo we Francji. Indyki pochodzą z Indji. Piotrogród jest stolicą Rosji. Pociąg zajechał przed stację. Spóźniłem się na procesję. Geografja i historja bardzo mnie zajmują. Austrija jest najmniejszą częścią świata.

123. Odmieniaj przez przypadki i liczby podług wzoru:

1. Lilja	<i>lilje</i>	<i>procesja</i>
2. <i>lilji</i>	<i>lilji</i>	<i>akacja</i>
3. <i>lilji</i>	<i>liljom</i>	<i>historja</i>
4. <i>lilje</i>	<i>lilje</i>	<i>balja</i>
5. <i>liljo</i>	<i>lilje</i>	<i>menażerja</i>
6. <i>lilja</i>	<i>liljami</i>	<i>Anglja</i>
7. o <i>lilji</i>	<i>o liljach</i>	<i>Francja</i>

124. Przepisz te wyrazy, kładąc j zamiast +.

<i>Bul+on</i>	<i>war+at</i>	<i>d+abeł</i>
<i>brul+on</i>	<i>gimnaz+um</i>	<i>pac+ent</i>
<i>mil+on</i>	<i>seminar+um</i>	<i>spec+alność</i>
<i>El+asz</i>	<i>spec+at</i>	<i>mis+onarz</i>
<i>Jul+an</i>	<i>id+ota</i>	<i>trakt+ernia</i>
<i>kur+er</i>	<i>d+ament</i>	<i>Ind+anin</i>

125. Następujące wyrazy pisze się tak, jak wymawiamy:

<i>tryumf</i>	<i>patryjota</i>	<i>hijena</i>
<i>chrześcijanin</i>	<i>fijołek</i>	<i>austrijacki</i>

Przepisz je.

126.

Napisz pochodne od:

<i>Chrześcijanin</i>	<i>tryumf</i>
<i>patryjota</i>	<i>fijolek</i>

Inne zastosuj w zdaniach.

127. **Przepisywanie lub dyktando 14.**

Największe kopalnie djamentów znajdują się w Indjach i Brazylii. Cecylja Renata, żona Władysława IV, była Austryjczką. Wuj Julian zaprenumerował Kurjera Warszawskiego. Chory wypił filiżankę buljonu. Lekarze zebrali się na konsylium, t. j. na naradę nad ciężko chorym pacjentem. Kalafjory są delikatną jarzyną. Kup sobie świeży bruljon. Djablik to był w wódce na dnie. Pociąg błyskawiczny idzie prędzej, niż kurjerski. Polacy przyjęli wiarę chrześcijańską w r. 966. Po skończeniu szkoły elementarnej pójdę do gimnazjum. Człowieka miłującego ojczyznę nazywamy patryjotą. Sobieski wracał tryumfalnie z pod Wiednia. Ciała zmarłych Egipcjan przechowywały się do naszych czasów w postaci mumji. Idjota znaczy co innego, niż warjat. Hijena żyje w gorących krajach.

VI. Pisownia czasowników.

128.

Zakończenie bezokolicznika: **źć, ść.**

Tryb bezokoliczny kończy się na **źć**, jeśli w dalszej odmianie znajdujemy **z**, np. znale**źć**, bo znała**zł**,—kończy się na **ść**, jeśli w dalszej odmianie niema **z**, np. nie**ść**—niósł, wie**ść** — wiódł.

129. Następujące czasowniki postaw w bezokoliczniku.

Gryzie	— gryźć	zwiódł	— niesie	—
plecie	— pleść	znalazł	— wiezie	—
lezie	—	przywiózł	— ugrzązł	—
trzęsie	—	zjadł	— przyniósł	—

130. Przepisz i dokończ, zastępując + przez właściwą literę.

Nie mogę ugry+ć tego chleba. Muszę nie+ć ten ciężar. Wóz musiał ugrzą+ć w błocie. Nie lubię trzą+ć się na koniu. Każ przynie+ć lodu. Trzeba zawie+ć to do miasta. Chciałabym zje+ć tę gruszkę. Nie mógł znale+ć książki. Kazali mu wle+ć na drzewo. Czy umiesz ple+ć koszyki?

131. Napisz 3 czasowniki, kończące się na **źć** i 3 na **ść**.

yć, ić, eć.

132. Tylko wtedy piszemy w bezokoliczniku **yć, ić**, gdy w czasie przeszłym słyszymy **y, i**, np. uczy**ył**, więc uczy**yć**,— goni**ł**, więc goni**ć**,—ale słysza**ł**, słysze**ć**,—czyta**ł**, czyta**ć**.

133. Przepisz i dokończ:

waż ył	—	waż yć	prosi ł	lubi ł
chodzi ł	—	chodzi ć	uczy ł	męczy ł
wiedzia ł	—	wiedzie ć	słysza ł	milcza ł
dzieli ł	—	traci ł	mówi ł	
burzy ł	—	pustoszy ł	dreczy ł	
myśla ł	—	widzia ł	krzycza ł	
cierpia ł	—	umia ł	siedzia ł	
chcia ł	—	osiwia ł	rozumia ł	

134. Przepisz i zastąp + przez właściwe litery.

Zacznę się ucz+ć. Idę kos+ć. Będę cierp+ć. Trzeba usz+ć fartuszek. Będę chodz+ć po rosie. Skąd mogę o tem wiedz+ć? Nie trzeba głośno krzycz+ć. Ojciec zaczął siw+ć. Muszę was pogodz+ć. Zaczniemy tańcz+ć. Co ma wis+ć, nie utonie. Trzeba się namysł+ć. Lepiej zawsze milcz+ć, niż głupstwo powiedz+ć. Przestań bredz+ć. Kazali zburz+ć stary dom. Chcę wiedz+ć, co mam czyn+ć. Nie chcę o tem słysz+ć.

135. Napisz po 3 czasowniki, zakończone w bezokoliczniku na ić, yć, eć.

136. Przepisywanie lub dyktando 15.

Pies i wilk mogą gryźć najgrubsze kości. Nie mogę znieść lenistwa. Przestań beczeć. Powinieneś to wiedzieć. Chciałbym znaleźć przyjaciela. Nie mogę skończyć zadania. Zaczął pleść trzy po trzy. Kot już miał zdusić wróbla. Nie mogę o tem myśleć. Muszę odwieźć brata. Będę cię bronić. Krowa zaczęła ryczeć. Wiatr nie przestawał huczeć. Daj mi jeść. Nie mogę tego podnieść. Chciałbym znaleźć pieczarkę. Nie umiałem cię zwięść. Nie mogę cię zrozumieć.

I osoba liczby mnogiej cz. teraźniejszego.

137. W I osobie liczby mnogiej czasu teraźniejszego piszemy emy, imy, ymy, amy stosownie do tego, jak się kończy III osoba liczby pojedynczej, np. pisze—piszemy, czyta—czytamy, słysz—słyszemy, mówi—mówimy.

138. Przepisz i dokończ:

Widzi —	widzi ^{my}	czesze	myśli
chodzi —		kończy	bron ⁱ

<i>jedzie</i> —	<i>jedziemy</i>	<i>prosi</i>	<i>piecze</i>
<i>niesie</i> —		<i>wiezie</i>	<i>leczy</i>
<i>słysz</i> y —	<i>słysz</i> y my	<i>krzycz</i> y	<i>hucz</i> y
<i>uczy</i> y —		<i>lubi</i>	<i>pisze</i>
<i>słucha</i> —		<i>woła</i>	<i>kocha</i>
<i>kopie</i> —		<i>pierze</i>	<i>strzeże</i>
<i>łowi</i> —		<i>kosi</i>	<i>dusi</i>
<i>dręczy</i> —		<i>brzęczy</i>	<i>ryczy</i>

139. Przepisz i zastąp + właściwą literą.

Mus+my pracować. Zacz+my się uczyć. Będz+my żyć. Skos+my łąki i zbierz+my siano. Chodz+my do szkoły i ucz+my się chętnie. Wierc+my dziurę. Kop+my dół. Gon+my się. Wiez+emy zboże. Nies+emy ciężar. Lecz+my chorych. Krzycz+my głośno. Bardzo pros+my. Uciekn+my. Zmęcz+my się tą drogą. Powróc+my wkrótce. Porusz+my wszystkich. Dużo zarob+my. Odpocz+my. Usłysz+my śpiew. Upiecz+my ciasto. Nałow+my ryb.

140. Napisz po 3 czasowniki, kończące się w I osobie liczby mnogiej czasu teraźn. na **emy, imy, ymy, amy.**

141. Przepisywanie lub dyktando 16.

Mierzymy głębokość morza. Jedziemy koleją. Słyszymy hałas. Lubimy zabawę. Życzymy ci szczęścia. Cieszymy się bardzo. Odniesiemy ci książkę. Zaprosimy gości. Urządzimy zabawę. Zdobędziemy twierdzę. Rozerwiemy łańcuch. Puścimy wiewiórkę. Nauczymy się piosenki. Osądzimy sprawę. Skończymy tę pracę. Sprzątniemy ogród. Powrócimy do domu.

VII. Wielkie i małe litery.

142.

Piszemy wielką literą:

- a) **Wyraz początkowy** każdego okresu i zdania po kropce.
- b) **Imiona własne** ludzi, narodów, zwierząt, miejscowości, świąt i t. p.
- c) **Tytuły książek** i utworów literackich.
- d) **Tytuły i nazwy** urzędowe władz i instytucji.
- e) **Cudze wyrazy** po dwukropku.
- f) **Początek każdego wiersza** w poezji.
- h) **W listach** — tytuły i zaimki, odnoszące się do osoby, do której piszemy.

143.

Piszemy małą literą:

Nazwy **dni, miesięcy**, a także **przymiotniki, utworzone od imion własnych**, o ile same nie są imionami: przedmieście krakowskie nazywa się Kleparz, — mieszkam na Krakowskim Przedmieściu; północne morza (leżące na północy), Morze Północne (nazwa jednego).

144. **Przepisz następujące zdania i objaśnij pisownię wyrazów, zaczynających się od wielkiej litery.**

Kanał Augustowski łączy Wisłę z Niemnem. Mówią, iż Niemcy są pracowici i wytrwali, Francuzi żywi i dowcipni, a Hiszpanie leniwi i dumni. Od Bożego Narodzenia do Trzech Króli trwał odpoczynek. Czytałem Starą Baśń Kraszewskiego. Jestem urzędnikiem w Banku Handlowym. Akademia Umiejętności w Krakowie jest instytucją naukową. Mickiewicz powiedział: „Miej serce i patrzaj w serce”. Donoszę Ci, że Łyska chce sprzedać. Od piątku do niedzie-

li byliśmy w podróży. Spotkamy się w Niedzielę Palmową.

Gdy mu Twardowski dokucza,
Od drzwi, od okien odpycha,
Czmychnąwszy dziurką od klucza,
Dotąd jak czmycha tak czmycha.

145. Napisz **trzy imiona i nazwiska ludzi**.

- „ trzy imiona **narodów**.
- „ trzy imiona **zwierząt**.
- „ trzy nazwy **krajów**.
- „ trzy nazwy **mórz**.
- „ trzy nazwy **gór**.
- „ trzy nazwy **miejsowości**.
- „ trzy nazwy **świąt**.
- „ trzy tytuły **książek**.
- „ trzy tytuły **utworów**.
- „ trzy nazwy **instytucji (zakładów)**.

Jedno **przytoczenie** cudzych wyrazów po dwukropku.

146. **Przepisz i zastąp + wielką lub małą literą.**

W (Cz lub cz)+erwcu na św. (J—j)+an mamy dzień najdłuższy. (P—p)+iotr (S—s)+karga był kaznodzieją. Nie znam (A—a)+nglika, a (N—n)+iemców znam wielu. Jestem (P—p)+olakiem. W (S—s)+obotę wyjeżdżamy do (Z—z)+akopanego. Morze (B—b)+altyckie ma wodę mało słoną i jest zamknięte tak samo, jak morze (Cz—cz)+arne. Podobno (W—w)+arszawskie obuwie jest zgrabne. Mój dziad pamiętał (K—k)+ościeszkowskie czasy. Czy znasz góry (K—k)+arpackie? Dowiedziałem się, że (K—k)+arpackie źródła zawierają wiele minerałów. Mieszkamy

w (M—m)+ałej (W—w)+ólce. W tydzień po (W—w)+ielkiejnocy przypada (P—p)+przewodnia (N—n)+iedziela. Co (N—n)+iedziela chodzimy z rana do kościoła. Kazimierza (W—w)+ielkiego zwano (K—k)+rólem (Ch—ch)+łopów. Przeczytałem książkę pod tytułem (P—p)+ołów wielorybów. Czy znasz (P—p)+rzed sądem Konopnickiej? Mój brat należy do (S—s)+towarzyszenia (N—n)+auczycielstwa polskiego. Wybieramy się do ogrodu (B—b)+otanicznego. Adaś nazwał swego konia (S—s)+iwkiem. Wyjeżdżamy we (Cz—cz)+wartek kolejną (W—w)+iedeńską. Strój (K—k)+rakowiaków jest ładny.

147. Przepisywanie lub dyktando 17.

Czy wiesz, kto był Mikołaj Kopernik? Stefan Czarnecki tego był Szwedów. Marja Konopnicka jest Polką. Polska leży w Europie. Byłem w Alpach, zwiedziłem Tatry, pływałem po morzu Bałtyckiem i Śródziemnem. Czytam Kurjera Warszawskiego. Bardzo mi się podobała powieść Szary Proch. We wtorek kończymy lekcje. Tego roku Wielkanoc mamy w kwietniu. W Tatrach leży jezioro Morskie Oko. Bywam w kościele Świętego Krzyża. Procesja wyszła od Paulinów. Ksiądz Robak był Bernardynem. Polacy wojowali niegdyś z Turkami. Kolej Nadwiślańska leży za miastem. Okolice nadwiślańskie są piaszczyste. Jestem sobie Warszawianka.

VIII. Podwajanie spółgłosek.

148. Od następujących wyrazów utwórz przymiotniki, dodając **ny** lub **any**.

Ścian-a — *ścienny*

woń — *won-*

róża — *różany*

kość —

<i>jesień</i>	— <i>jesienny</i>	<i>strona</i>	—
<i>szkło</i>	— <i>szklany</i>	<i>wełna</i>	— <i>wełniany</i>
<i>kamień</i>	—	<i>drewno</i>	— <i>drewnia-</i>
<i>skóra</i>	—	<i>bawełna</i>	—
<i>sumienie</i>	—	<i>sen</i>	—
<i>słoma</i>	—	<i>plótno</i>	—

Uwaga. Przymiotniki, kończące się na **any**, mają zawsze **jedno n**.

149. Zastosuj w zdaniach następujące wyrazy:

<i>Lećcie</i>	<i>oddech</i>	<i>lekki</i>	<i>sanna</i>
<i>świećcie</i>	<i>poddasze</i>	<i>miękki</i>	<i>ssący</i>
<i>naczczo</i>	<i>dżdżysty</i>	<i>pełła</i>	<i>zzuj</i>
<i>czczony</i>	<i>dżdżownica</i>	<i>mełła</i>	<i>bezzębny</i>

150. Przepisz, a zamiast + postaw n lub nn.

Mój kwiecie róża+y. Zegar ście+y. Dach słomia+y. Dom drewnia+y. Deszcz jesie+y. Kubek szkła+y. Człowiek sumie+y. Byłem se+y. Pas skóra+y. Guzik kościa+y. Suknia wełnia+a. Schody kamie+e. Dobra sa+a. Bielizna płocie+a.

151. Przepisywanie lub dyktando 18.

Zwierzęta ssące mają krew gorącą. Miękką trawę. Lekka odzież. Bezzębne zwierzę. Lećcie, jaskółki, wróćcie, bociany. Dżdżownica żyje w ziemi. Dziewczyna pełła buraki. Młynarka mełła zboże. Jestem naczczo. Na poddaszu bywa duszno. Dzień dżdżysty. Ciężki oddech chorego. Zzuj bućki. Fontanna bije. Czciemy zasłużonych ludzi. W mennicy biją pieniądze. Nie kłammy nigdy. Bajka o szklanej gó-

rze. To był kamienny sen. Bądź sumienny. Wełniane pończochy są ciepłe. Kościane wyroby są lekkie. Fartuszek płócienny.

152. Wypisz z dyktanda wyrazy, w których są podwójone spółgłoski.

IX. **Nie** przed różnemi częściami mowy.

153. **Nie** pisze się osobno tylko przed czasownikami, z innymi wyrazami się łączy.

154. Dodaj **nie** przed **rzeczownikami**:

<i>Chęć</i> — <i>niechęć</i>	<i>rząd</i>	<i>ład</i>	<i>słuszność</i>
<i>uwaga</i>	<i>dola</i>	<i>czystość</i>	<i>trwałość</i>
<i>rozwaga</i>	<i>szczęście</i>	<i>dostatek</i>	<i>moc</i>
<i>wola</i>	<i>zgoda</i>	<i>smak</i>	<i>karność</i>

155. Napisz 3 **rzeczowniki**, zaczynające się od **nie**.

156. Dodaj **nie** przed **przymiotnikami**:

<i>Trwały</i>	<i>miły</i>	<i>litościwy</i>
<i>chętny</i>	<i>skory</i>	<i>miłosierny</i>
<i>wierny</i>	<i>zgodny</i>	<i>dobry</i>

157. Napisz 3 **przymiotniki**, zaczynające się od **nie**.

158. Postaw **nie** przed **zaimkami**:

<i>Każdy</i>	<i>wszyscy</i>	<i>kterzy</i>	<i>które</i>
--------------	----------------	---------------	--------------

159. Postaw **nie** przed **przysłówkami**:

<i>Śmiało</i>	<i>posłusznie</i>	<i>bardzo</i>	<i>wiele</i>
<i>spokojnie</i>	<i>długo</i>	<i>mało</i>	<i>kiedy</i>

160. Postaw **nie** przed **czasownikami** podług wzoru.

Nie lubić, nie lubię, nie lubiłem, nie będę lubił

kosić

wróżyć

żądać

żyć

chować

rządzić

rzucić

hodować

wziąć

161. Tylko z następującymi czasownikami **nie** pisze się **razem**:

Nienawidzić

zniewolić

niecierpliwie²

niecierpieć

niepokoić

niedoleżnić

niedowierzać

niedomagać

niewieście

162. **Niema** pisze się **razem**, jeżeli oznacza, że czegoś brak (coś nie jest); np. niema wody, niema słońca, niema go w domu, tu niema nikogo.

Nie ma pisze się **osobno**, jeżeli oznacza, że ktoś nie posiada czegoś; np. on nie ma odwagi (on ma odwagę), on nie ma majątku (on ma majątek).

163. **Przepisz, a zamiast** *Do* *przebieg* *se* *stwor* **stawiaj niema lub nie ma.**

Ten chłopiec + ojca. Tutaj + nikogo. On + pojęcia o pracy. Na niebie + ani jednej chmurki. Kto + słuchu, nie może śpiewać. Czy + tam mojej książki? Idzie jesień i zima, synów + i +! On + chęci do nauki. Dziękuję. + za co. To dziecko + nikogo z rodziny. Tu + Antosia. Czy kto + ołówka?

164. **Przepisywanie lub dyktando 19.**

Nie mów nigdy nieprawdy. Niektóre rośliny nie znoszą suszy. Upał był dziś nieznośny. Niesłowny człowiek nie zdo-

będzie nigdy zaufania. On nie ma słuchu. Niejeden marzy o sławie. Kto nie ma pojęcia o zasadach pisowni, ten nie może pisać poprawnie. Niema większego szczęścia nad czyste sumienie. Kraj nie tylko walecznych ale i światłych obywateli potrzebuje. Ociemniałe i nieme dziewczątko nie ma nikogo na świecie. Co zgoda i porządek utrwala, to nieład i nieład zepsują. Człowiek niecierpliwy nie kieruje się rozważą. Żal niewczesny niewiele pomoże. Niesłusznie mnie posądzasz o niechęć dla siebie. Niepokoi nas nieznane jutro. Pan Kijowski nie daje rozkazów, twardych z ust swych nie ciska wyrazów, ale rzeniem rozbudzi go Siwy, bo wódz wielki już leży nieżywy. Wszak nad tatarskie niema w świecie koni, nad niemiecką niema broni.

X. Pisownia przyimków **z, wz, wez, roz i bez.**

65. Wyrazki **z, wz, wez** przed spółgłoskami: **c, ć, oz, ch, f, k, p, s, ś, sz, t** piszą się **s, ws, wes, t**. j. tak, jak je wymawiamy:—przed innemi spółgłoskami: **z, wz, wez.**

Roz i bez nie zmieniają pisowni.

66. Przepisz następujące wyrazy i objaśnij ich pisownię.

<i>Zbratać</i>	<i>zheblować</i>	<i>szesać</i>
<i>zbawić</i>	<i>ściąć</i>	<i>szernieć</i>
<i>spytać</i>	<i>schować</i>	<i>wzbić się</i>
<i>spotkać</i>	<i>zruc</i>	<i>wspiąć się</i>
<i>zdusić</i>	<i>sfrunąć</i>	<i>wezbrać</i>
<i>słuc</i>	<i>zziębnać</i>	<i>westchnąć</i>
<i>zganić</i>	<i>strącić</i>	<i>rozpacz</i>
<i>skończyć</i>	<i>zżółknąć</i>	<i>bezpieczny</i>

167.

Dopisz z albo s zamiast +.

+budzić	+gubić	+wodzić
+paść	+kusić	+francuzieć
+bić	+kosić	+fałdować
+puścić	+kończyć	+żąć
+parzyć	+holdować	+trząsnąć
+poić	+chylić	+płatać
+jeść	+heblować	+hukać
+cedzić	+chudnąć	+rzucać
+dziwić	+hańbić	+druzgotać
+czerwienieć	+chrupać	+trzaskać

168.

Dopisz wez, wz, lub wes, ws.

+dychać	+budzą	+brać
+trzymać	+pomogą	+przeć
+chodzić	+piąć się	+tchnąć

169.

Dopisz roz lub bez.

+kazać	+senny
+kuć	+stronny
+kopać	+silny
+czesać	+czynny
+kwitnąć	+płatny

170.

Przepisywanie lub dyktando 20.

Wschód słońca wygląda wspaniale. Chłód nocny zważył rośliny. Krakowianki noszą spódnice suto sfałdowane. Kropla roztopionego masła spadła mi na rękę i sparzyła dotkliwie. Zniknęły już śniegi, spływały już lody. Schyl się po tę wiśnię. Skąd ta wrzawa? Belki pułapu szczer-

niały od dymu. Stolarz zheblował stół. Rozdarty obrus trzeba starannie scerować. Z piersi rannego wydarło się ciężkie westchnienie. Kot schwytał mysz i schrupał ją w mgnieniu oka. Rycerz zhańbił się ucieczką. Nie siedź bezczynnie, tylko pomóż mi rozpiłować tę deskę. Trzeba ściąć to spróchniałe drzewo. Spienione fale wezbranej rzeki z szumem spadały w dolinę, roztrącając się o nadbrzeżne skały.

XI. Wyrazy złożone.

(Przymyki, przysłówki, spójniki).

171. **Napisz w zdaniach następujące wyrazy:**

<i>Stąd</i>	<i>nazbyt</i>	<i>dokoła</i>	<i>pokryjomu</i>
<i>stamtąd</i>	<i>naczczo</i>	<i>dotychczas</i>	<i>prostu</i>
<i>skąd</i>	<i>napozór</i>	<i>odświętnie</i>	<i>ponad</i>
<i>skądinąd</i>	<i>nakoniec</i>	<i>odrazu</i>	<i>popod</i>
<i>zdaleka</i>	<i>nadewszystko</i>	<i>wokoło</i>	<i>poprzez</i>
<i>zdawna</i>	<i>napróżno</i>	<i>wszerz</i>	<i>pośród</i>
<i>znienacka</i>	<i>nazewnątrz</i>	<i>wzdłuż</i>	<i>dłaczego</i>
<i>zcicha</i>	<i>naprawo</i>	<i>wzamian</i>	<i>dlatego</i>
<i>znagła</i>	<i>zawczasu</i>	<i>wduójnasób</i>	<i>wkrótce</i>
<i>zlekka</i>	<i>coraz</i>	<i>pojutrze</i>	<i>gdzienie-</i>
			<i>[gdzie</i>

Następujące wyrazy piszą się **oddzielnie**.

172. **Przepisz połowę, a połowę zastosuj w zdaniach.**

<i>Z kolei</i>	<i>o tyle</i>	<i>bez wątpienia</i>
<i>z polska</i>	<i>o ile</i>	<i>bez liku</i>
<i>za daleko</i>	<i>o mało</i>	<i>bez porównania</i>
<i>za wiele</i>	<i>po węgiersku</i>	<i>co tchu</i>

za młodu	po męsku	co prędzej
za świeża	po cichu	tylko co
do późna	po dziś dzień	jak najprędzej
do niedawna	po naszemu	jest to

173. Przepisywanie lub dyktando 21.

Polacy do dziś dnia czczą pamięć Staszycy i Kościuszki. Wzdłuż drogi rosły cieniste topole. Od jutra zaczę się uczyć po niemiecku. Wojski oburącz do ust róg przycisnął. I szła muzyka coraz szersza, coraz dalsza, coraz cichsza i coraz czystsza, doskonalsza. Pioruny były raz po raz. Dokąd na szybkim koniu tak pędzisz, kozacze? Naucz się wierszy stąd dotąd. Nie odrazu Kraków zbudowano. Pomogę ci jak najchętniej w tej pracy, byleś ją co rychlej ukończyła. Opuścił ojczyznę na zawsze. Z ponad lasu, z ponad chmury na dolinę sioła kruk się spuścił czarnopióry, na żer dziatwę woła. Naokoło dębu wił się bluszcz zielony. Przede mną leci baranek, nade mną leci motylek. Oko jest wypełnione wewnątrz cieczą szklistą. W pośrodku zielonego okręgu murawy ściska się okrąg ptactwa krzykliwy, ruchawy, opasany gołębi sznurem nakształt wstęgi białej. Pędź co żywiej po lekarstwo. Pies wylizał miskę do czysta. Co zanadto, to niezdrowo. Był to mężczyzna wysokiego wzrostu. Japończycy są bez zaprzeczenia więcej oświeceni od Chińczyków. Obciosaj zgrubsza ten pień. Tatarzy wpadali zwykle znienacka. Wstał za widna do roboty. Skąd powracasz? Stamtąd idę.

174. Wypisz z dyktanda wyrazki nieodmienne, piszące się **razem**, a potem te, które się piszą **oddzielnie**.

XII. Pisownia przyrostka **by**.

175. **By** pisze się **osobno**, jeżeli znaczy: **żeby, aby**;
w innym razie **by** pisze się **razem** ze wszystkimi
częściami mowy.

176. Przepisz i objaśnij, dlaczego w tych przykładach **by** pi-
sze się **razem** lub **oddzielnie**.

Na tom pracował, by dopiąć celu. Pracowałby chętnie, gdyby umiał. Życzę ci, byś zasłużył na nagrodę. Szkodaby cię zgładzić z tego świata. Czyby kto nie poszedł ze mną na ślizgawkę? Chciałem, by się to stało. Dobryby z ciebie był żołnierz. Ktoby się tego domyślił? Powiedz, by tu przyszedł zaraz. Prędejbym się kamień wzruszył. Czyby nie można odpocząć? Pojechałby, gdyby go wzięli. Przyszedłbym, by was pogodzić.

177. Napisz po 3 przykłady na użycie **by razem** i **oddzielnie**.

178. Przepisywanie lub dyktando 22.

Wstałem o świcie, by ujrzeć wschód słońca. Ojciec pragnąłby widzieć cię lekarzem. Poszedł, by za kraj walczyć. Poszedłby, gdyby nie był kaleką. Gdyby nie rowy, wodaby tu stała. Każdy postąpiłby tak samo. Polecono żołnierzom, by wyruszyli w drogę. Pospiesz, by nie było za późno. Tegiby z niego był rycerz.

XIII. Pisownia niektórych trudniejszych wyrazów.

179. Od następujących wyrazów utwórz pochodne.

Śląsk

ślusarz

szpital

spiż

szpilka

szlachta

<i>ślub</i>	<i>śle</i>	<i>szlam</i>
<i>śruba</i>	<i>ślamazarny</i>	<i>szlak</i>

180. Następujące wyrazy zastosuj w zdaniach:

<i>Śpichrz</i>	<i>śrut</i>	<i>szkaplerz</i>
<i>śpichlerz</i>	<i>ślaz</i>	<i>szlaban</i>
<i>śpiżarnia</i>	<i>poślad</i>	<i>szliża</i>
<i>szpinak</i>	<i>pośle</i>	<i>szpieg</i>

181. Przepisz i zastąp + przez *ś* lub *sz*.

+lad zająca. +pilka kole. Wywieźli +lam ze stawu. Idę do +pitala. Fuzja nabita +rutem. Odbył się +lub. Pełny +pichrz. +lachcie na zagrodzie równy wojewodzie. Poświęcone +kaplerze. Błyszczące +lify. Spuszczono +laban na rogatce. Po+łę zaraz do +piżarni. +lusarz wykręcił +rubkę. +lak tatarski.

182. Przepisywanie lub dyktando 23.

Poślad sypią dla drobiu. Ślaz rośnie dziko. Na tatarskim szlaku były ruiny i zgłiszcza. Szpitale są bardzo potrzebne. Kazimierz Wielki budował śpichrze nad Wisłą. Ślubuję Ci, Boże, wierne służby moje. O wschodzie słońca ryknęły śpiże. Na Śląsku są kopalnie węgla kamiennego. Przyślij mi ze śpiżarni trochę kaszy. Szlam wodny użyźnia grunta. Czy nie masz szpilki? Nabilem fuzję śrutem. Gardzimy szpiegiem.

183. Wy tłumacz znaczenie i zastosuj w zdaniach następujące wyrazy:

<i>Żupy</i>	<i>krużganek</i>	<i>inżynier</i>
<i>żupan</i>	<i>prażucha</i>	<i>podżegać</i>

żużel	rogózka	mrużyć	
ożóg	nużyć	żagiew	
dorożka	smażyć	pożoga	
oberżysta	żargon	mżyć	} (mgła)
żak	zachnął się	mżonki	
ciżba	rożen	żenie (pcha)	

184. Z poprzednich wyrazów wybierz rzeczowniki i postaw je w liczbie mnogiej.

185. Z zadania 183 wybierz czasowniki i utwórz od nich imiesłow.

186. Przepisywanie lub dyktando 24.

Żagwią nazywamy wszelki podpał. Zły człowiek podżega do kłótni. Żydzi mówią żargonem. Oberżysta podał gościom świeżą prazuchę. Wiatr żenie chmury. Straszna pożoga spustoszyła miasto. Ciżba na kolei nie do opisanie. Ona piecze kurczęta na roźnie. Żakiem nazywano dawniej ucznia. Deszcz mży od rana. Trzeba usmażyć to mięso. Inżynier zaczął budowę mostu. Musimy zażegnać to niebezpieczeństwo. Serdeczne było pożegnanie. Zachnął się oskarżony na ten zarzut. Życie dorożkarza jest uciążliwe. Nie mruż oczu. Owinięto sprzęty rogożą.

187. Wypisz z dyktanda wyrazy, piszące się przez ż.

188. Następujące wyrazy zastosuj w zdaniach:

Rzesza	dzierzgać	rzępolić	więcierz
rzeszoto	zrzędzić	pierzchać	wichrzyciel
rzepak	morzyć (mór)	oparzyć	srzeżoga
rzeżucha	rzęsisły	jarzmo	proporzec

189. Wybierz z tych wyrazów czasowniki i postaw je w liczbie mnogiej.

190. Z zadania 188 wybierz czasowniki i odmieniaj je w czasie teraźniejszym.

191. Zastąp + literą **z** albo **r**zi

Ludzie się łączą czyli z+eszają. Zadzie+gnąć węzeł. W Wieliczce są bogate +upy solne. Rogo+e plotą z łyka. +epak kwitnie żółto. Niep+yjaciel pie+chnął w nieładzie. Chcesz mię zamo+yć głodem. Nie swa+cie się ciągle. Ja+mo jest cię+kie. Po+uć te m+onki. Piękny propo+ec. Łowią ryby więcie+em. +achnął się staruszek. Nie będę wich+ycielem. +eżucha ma smak ostry. Spa+yleś mię. Nie obu+aj się o prawdę. Pada deszcz +ęsi sty. Z+ęda z+ędzi. Du+e +eszoto. On +ępoli na skrzypcach. Zmo+ył go sen.

192. Przepisywanie lub dyktando 25.

Srzeżogą nazywamy dym błękitny, rozwieszony w powietrzu na miejscu pożaru. Nudziarz zrzedzi od rana. Jestem bardzo znużony. Rządna gospoia zajrzy wszędzie. On był zawsze żądny sławy. Po co jątrzysz gniew i żal? Zanurz się z głową. Głód zmorzył mię wreszcie. Wszystko to mżonki, co pierzchną jak sen. Wół chodzi w jarzmie. Proporzec z wiatrem szeleści. Lubię białe porzeczeki. Zawsze marzyłem o podróżach. Staw był pokryty rzesą. Rzesze ludu się zbliżają. Skoczył jak oparzony. Skrzypek rzepoli od ucha.

193. Od następujących wyrazów napisz wyrazy pochodne:

<i>Dierzawa</i>	<i>zamarzać</i>	<i>przedrzeźniać</i>
<i>oberża</i>	<i>jątrzyć</i>	<i>przejeżdżać</i>

194. Zastosuj w zdaniach:

<i>Trzpiot</i>	<i>trzonki</i>	<i>Opatrzność</i>
<i>trzcina</i>	<i>czcionki</i>	<i>nieopatrzenie</i>
<i>trznadel</i>	<i>czcić</i>	<i>opacznie</i>

195. Przepisz i zastąp + właściwymi literami.

Narażasz się nieopa+nie. Zrozumiałeś mię opa+nie. Głos papugi jest przed+eźnieniem. Koniki polne skaczą po +ysku. Cóż z ciebie za +piot! Litery metalowe, służące do drukowania, nazywamy +cionkami. Złamałem +onek od noża. Rana się zają+yła. Staw porosły +ciną. Udała nam się przeja+ka. Zaufaj Opa+ności. Dzier+awca wstąpił do ober+y.

196. Przepisywanie lub dyktando 26.

Giser odlewa czcionki drukarskie z żelaza. Serce tchórza drży ze strachu. Poradźcież mi, jak poprawić tego trzpiota. Rana nieopatrzona zaczęła się jątrzyć. Spróchniała wierzba wypuściła świeże różdżki. Dlaczego moje słowa tłumaczysz opacznie? Żdźbło trzciny jest zwykle puste. Podoba mi się upierzenie trznadla. Była to nieopatrność z twojej strony.

197. Zastosuj w zdaniach:

<i>powinszowanie</i>	<i>fizjognomja</i>	<i>szewctwo</i>
<i>paznogie</i>	<i>oryginalny</i>	<i>gzyms</i>

kwadrans
wigilja

kwalifikacja
befszyk

wychodźca
wychodztwo

198. Te same wyrazy można odmieniać przez przypadki albo postawić w liczbie mnogiej.

199. Zastąp + właściwemi literami.

Kucha+ sma+y be+sztyk. Ten człowiek ma or+-ginalną fizjo+nomję. W+szuję ci powodzenia. Odpadł kawalek g+ymsu. Obetnij mi pazno+cie. Kw+drans oznacza czwartą część godziny. W wi+lję odjazdu wycho+ca zmienił zamiar. Sze+ctwo jest +emiosłem. Jakże masz k+alifikacje do tej pracy? Zegar bije co kw+drans.

200. Przepisywanie lub dyktando 27.

Kawalek gzymsu upadł z hukiem na podłogę. Wigilję świętego Jana obchodzą paleniem sobótki i rzucaniem wianków na bieżącą wodę. Trzy kwadransy czekam na ciebie. Możesz mi powinszować, bo zdałem egzamin. Czyste utrzymanie paznogi należy do porządku. Befszyk jest smaczny. Charakter człowieka maluje się na jego fizjognomji. Niestety wychodźcy wiele ucierpieli. Kwadrans ma piętnaście minut. Człowiek oryginalny znaczy niezwy-
czajny.

201. Napisz wyrazy pochodne od następujących:

Buchalter
chyży
chybić

hygiena
hypoteka
homeopatja

harmonja
harfa
hazard

202.

Zastosuj w zdaniach:

<i>Chomąta</i>	<i>hipokryta</i>	<i>haftka</i>
<i>schemat</i>	<i>heca</i>	<i>hamak</i>
<i>hebrajski</i>	<i>hoży</i>	<i>kahał</i>

203.

Zastąp + właściwą literą:

Bu+alter skończył rachunek. Biuro +ipoteki już było zamknięte. Ten doktor leczy +omeopatią. Miłą jest zgoda czyli +armonja. Pociąg mknie +yżo. Myśliwy +ybił. Gra +azardowna czyli ryzykowna. Nowe +omąta. Piękna +arfa. S+emat roboty. Język +ebrajski. Wesoła +eca. +oży chłopak. Obludnik czyli +ipokryta. Leżę w +amaku. Przyszyj +aftkę. Tytuń i alko+ol są bardzo szkodliwe dla zdrowia.

204.

Przepisywanie lub dyktando 28.

Chybiony strzał. Konie zerwały chomąta. Chemja jest trudną nauką. Zwierzchność gminy żydowskiej nazywa się kahałem. Dano hasło do szturm. Uczę się buchalterji. Kiedyż się ta chichotka uspokoi? Lubię historję o bohaterach. Nie bądź hipokrytą. Będę się leczył homeopatią. Ktoś gra na harmonji. Zawieśmy tu hamak. Harfiarka grała i śpiewała. Zamiast haftek używają dziś zatrząsków.

205. **Z następujących zdań wybierz i objaśnij wyrazy, mające dwojaką pisownię.**

Czekam na powrót ojca. Zacznę napowrót uczyć się muzyki. Dla tego będzie książka, a dla tamtego kajet. Dlatego zostaję, że nie mam gdzie wyjechać. Naprawdę teraz się poprawię. Na prawdę oburzać się nie można. To

była niechęć do nauki. Nie chęć ale przymus sprowadził mnie tutaj. Kwiat nakształt dzwoneczków. Patrz na kształt tych kwiatów. Ruszaj naprzód. Wyjdę na przód szeregu. Wtem deszcz spadł gwałtownie. W tem nie było nic złego. Potem mi wszystko opowiesz. Po tem zdarzeniu długo pamiętałem wilka. Daj mi soli na koniec noża. Nakoniec wszyscy usnęli. W końcu pokoju stało moje biurko. Wkońcu zrobiliśmy, jak chciałeś. Nieszczęśliwy złamał nogę. Nie szczęśliwy, lecz uczciwy zyskał nasz szacunek. Nieprędko powrócę. Nie prędko, ale dokładnie to zrobię.

206.

Zastosuj w zdaniach:

<i>Napowrót</i>	<i>potem</i>	<i>niedobry</i>
<i>na powrót</i>	<i>po tem</i>	<i>nie dobry</i>
<i>dlatego</i>	<i>nakoniec</i>	<i>niechętnie</i>
<i>dla tego</i>	<i>na koniec</i>	<i>nie chętnie</i>
<i>wtem</i>	<i>niemoc</i>	<i>naprawdę</i>
<i>w tem</i>	<i>nie moc</i>	<i>na prawdę</i>

207.

Przepisywanie lub dyktando 29.

Potem przyjdę. Myślę, że po tem zdarzeniu przestaniesz być tchórzem. Dlaczego nie słuchasz? Dlatego, że ci nie wierzę. To nauka dla tego chłopca. Cóż w tem było ciekawego? Wtem słońce zaszło za chmury. niesprawiedliwie sądzisz. To nie sprawiedliwie było, ale stronnie. Straszna niewola. Nie wola, ale konieczność zmusza mnie do tego. Niedobry chłopiec. Nie dobry, ale pilny otrzymał pochwałę.

XIV. Rozdzielanie wyrazów.

208. Wyrazy **jednosylabowe** nie rozdzielają się wcale, .
np. blask, dzwon, sęk.

Napisz 10 wyrazów jednosylabowych.

209. **W** i **Z** nie zostawia się na końcu wiersza, gdyż w wymawianiu łączą się z następującą sylabą, np. w le-sie, z wa-mi.

210. Wyrazy **dwu** lub **wielosylabowe** dzielimy na samogłosce:

jeżeli w nich niema zbiegu spółgłosek: np. *mo-wa*, *po-tok*, *bra-ma*, *na-ra-da*.

211. Przepisz następujące wyrazy:

La-sek, *wo-da*, *ro-sa*, *bra-niec*, *za-gro-da*, *stru-mień*,
za-ba-wa, *ko-ły-sać*, *pra-co-wi-ty*.

212. Rozdziel następujące wyrazy na sylaby.

Góra, rzepa, kosa, żniwo, rządzić, żądać, hałas, rzęsy, snycerz, malarz, zorza, skóra. Żaby żyją w błocie. Szczupaki łupieżą w rzekach. Z korzeni buraków mamy pożytek. Bohater zwyciężył samego siebie. A czy znasz ty, bracie młody, twoje ziemie, twoje wody? Krakowiaczek ci ja, pędzę sobie żwawo, kto mnie nie wymija, plu-nę w twarz kurzawą, bo ja pan, bo ja król wśród zielonych niw i pólł Wkoło szumi zboże, kłania mi się kłosem. Szka-pa zdaleka już rżała ku nam, strzygąc uszyma, a kiedy my ją po bokach klepali, zwiesiła łeb swój duży i skubała nas po włosach, po odzieniu.

213. Wyrazy dwu i wielosylabowe dzielimy na spółgłosce:

jeżeli w nich spotykamy zbieg spółgłosek, wtedy staramy się poznać, z czego taki wyraz powstał, i rozdzielamy go na te same części, z których został złożony, np. noc-ny, wschod-ni, rząd-ca, groź-ba, krzyk-nać, rwij-my, chodź-cie.

Niekiedy budowa wyrazu wymaga dzielenia go na samogłosce, np. we-dług, prze-rwa, na-zwać, że-li-śmy, wa-ży-liście i t. p.

214. Przepisz wyrazy następujące i wyjaśnij, dlaczego je tak rozdzielamy:

Moc-ny, dzien-nik, spraw-ca, strzel-ba, bieg-ły, burz-li-wy, tchórz-li-wy, lep-ki, za-baw-ka, od-mo-wa, wieś-niak, roz-pa-lić, przed-nó-wek, pod-ło-żyć, pod-ło-ga, po-dług, po-dłuż-ny, bez-wład-ny, prze-tną, wy-dmij, rób-cie, pisz-my, czy-taj-cie, bro-nuj-my koń-mi, szyj-cie nić-mi, roz-trwo-nić, bez-ro-bocie, przy-stań, daw-szy, wziąw-szy, rzu-ci-li-śmy, żą-da-li-ście, kra-kow-ski, pa-ry-ski, kie-lec-ki, Sło-wac-ki, Kra-szew-ski.

215. Rozdziel na sylaby wyrazy następujące:

Podnieść	główka	prawda
odrzuć	stalówka	państwo
roztrząsnąć	rzodkiewka	męstwo
bezzadny	kośba	pański
wystawa	prośba	męski
zabrać	rządca	królewski
odwaga	kłamca	próżniacki
przyłgnąć	rządczyni	kupiecki

urwać
natrzeć
odmówić
wydmuchać

sprawczyńni
mydło
kropidło
krzywda

gładki
cierpki
porywczy
północny

mocny
zaczny
równy
jasny
ciągly
oziębły
krzykliwy
popędliwy.
bratni
bliźni
wzmocnić
utrudnić

świsnąć
krzyknąć
targnąć
zbiednieć
żądaliśmy
rzuciliście
wróćmy
zabierzcie
liśćmi
księżmi
gośćmi
wzmocniwszy

16. Nie zwracamy uwagi na budowę wyrazów pochodnych od iść (przyj-dzie), od imać (zaj-mie), rozum (ro-zu-mieć), uj-rzeć, spoj-rzeć i t. p. Wyrazy takie rozdzielamy, jak się wymawia.

Przepisz: wyjdę, zaj-dziesz, przyj-mij, o-dej-muj, ro-zum-ny, za-ro-zu-mia-ły, doj-rza-ły, wyj-rzuj, spoj-rzał.

17. Przepisywanie lub dyktando 30.

Wy-cho-dzim na koś-bę we-so-łą gro-mad-ką. Hej, chłop-cy, dziew-czę-ta, a nu-że! Służ-ba nie druž-ba. Pan Bóg nie rych-li-wy, ale spra-wied-liwy. Pięk-na na-sza Pol-ska ca-ła, pięk-na, żyz-na i nie-ma-ła, lecz naj-mil-sze

i naj-zdrow-sze zaw-sze człe-ku jest Ma-zow-sze. Ni z so-li, ni z ro-li, lecz z te-go, co bo-li, za-sły-nął Czar-niec-ki w na-ro-dzie: na tru-dy wy-trwa-ły, wśród szczęś-cia wspa-nia-ły, od-waż-ny w chwil cięż-kich przy-go-dzie. Led-wie roz-blys-ło na nie-bie, roz-po-czę-ła się wal-ka: pierw-sze za-gra-ły dzia-ła szwedz-kie. Nie płacz, nie płacz, syn-ku dro-gi, żeś na zie-mi swej u-bo-gi; że nie miecz ci a-ni ra-dło, lecz tu-łac-two w do-li pad-ło. Naj-przód wzię-łeś na tym świe-cie i-mię za-cne, żeś Po-la-kiem! Wy-pró-wadź-cie ru-ma-ki i na-rządź-cie kul-ba-ki, a wy-ostrz-cie i gro-ty i mie-cze. Wy-ła-maw-szy zam-ku bra-my, Twardow-ski błę-dził wśród gma-chów. Nie-wszyst-ko moż-na pie-niędz-mi o-ku-pić. We-sół i szczęś-li-wy Kra-ko-wia-czek ci ja, a mój ko-nik si-wy raż-no się u-wi-ja. Cza-pecz-ka czer-wo-na na gło-wie mi pło-nie. Dum-nie błysz-czy pa-wi puch, i ja dum-ny i ja zuch. Wyj-rzyj na po-le, czy żeń-cy nie wra-cają. Już i ran-ny sko-wro-nek wdzięcz-ny głos wy-da-je, wzbiw-szy się lek-kiem skrzy-dłem na po-wietrz-ne kra-je. Strasz-ny har-mi-der w o-gro-dzie. Jak roz-dzie-lisz: śmiel-szy, żwaw-szy, ryb-ka, kład-ka, kij-ki, san-na, wiel-ka chust-ka, strasz-na pust-ka, dum-ny wład-ca, na-pi-saw-szy list, wrzu-ci-łem go do skrzyn-ki, pój-dę w świat, o-bej-rzyj się, prze-mów słów-ko.

218. **Niektóre wyrazy dzielimy, według zwyczaju, na samo-głosce,** nie zwracając uwagi na to, z czego się składają, np. czy-sty, sio-stra, oj-czy-zna, a-ka-cja i t. p.

219. **Przepisz te wyrazy:**

O-gni-sty, gó-rzy-sty, płasz-czy-zna, włosz-czy-zna, kar-to-fle, fu-zja, Ma-rja, li-lja, lew-ko-nja, se-mi-na-

rjum, i-skra, i-kra, mą-dry, chy-try, źró-dło, sre-bro, ka-ždy, dja-bły, sio-strzycz-ka.

10. **Rozdział na sylaby:**

Prosty, często, rzeczywiście, zazdrość, mądrość, bystry, tłusty, gimnazjum, Indjanin, djablami, bielizna, ojcowizna, kartoflanka, siostra, religja, historia, piwonja, żebro, wiadro.

11. **Przepisywanie lub dyktando 31.**

Ma-ła i-skier-ka wiel-kie wznie-ca po-ża-ry. Po-chlebstwo po-ni-ża ka-żdego. Przy-szli wy-gnań-cy na zie-mię sy-bir-ską i, o-braw-szy miej-sce sze-ro-kie, zbudo-wa-li dom dREW-nia-ny, aby za-miesz-kać ra-zem w zgo-dzie i mi-ło-ści bra-ter-skiej. Cór-ki je-ro-zo-lim-skie, nie płacz-cie na-de mną, ale nad sa-me-mi so-bą. Na-rwij roz-chod-ni-ku i u-pleć z nie-go rów-niankę. Moż-na nie być Fran-cuz-ką, a mó-wić po fran-cu-sku. Nie wiem, co szyb-sze nad myśl nie-zgo-nio-ną, nad ser-ce po-czci-we, gorętsze. Mo-ja mat-ka lubi fuk-sje i pe-lar-go-nje. Ze-braw-szy ma-nat-ki, ru-szaj-my w dro-gę. Po-szła-bym ja na kraj świa-ta, jak ten wiatr, co w polu la-ta. Roz-jaś-nij swo-ją twarz, do-pó-ki mat-kę masz, nie mo-że ci być źle. Nie za-lu-jąc sił włas-nych i cięż-kiej fa-ty-gi, dwa zół-wie pod za-kła-dem po-szły na wy-ścigi. Lecz rzek-ła im jas-kół-ka: — Lepiej się po-go-dzić: pier-wej, ni-że-li bie-gać, na-ucz-cie się cho-dzić.

XV. Znaki przestankowe.

222.

Przecinek.

a) **Przecinkiem oddzielamy zdania, należące do siebie** (główne od pobocznego i współrzędne).

Przepisz te zdania, zwracając uwagę na przecinki.

Kto się na gorącym sparzy, ten na zimne dmucha. Wszystkim się zdawało, że Wojski wciąż gra jeszcze, a to echo grało. Ptaszek gniazdko wije, zwierz się w jamy kryje. To jest człowiek, którego wszyscy szanują. Po weselu ci-cho wszędy, tylko kogut sfrunął z grzędy. Duży śnieg upadł, i mróz zelżał.

223. **Przepisz te zdania i połącz sam przecinki, gdzie trzeba.**

Wolno myśl prędko czyni. Cudze chwalicie swego nie znacie sami nie wiecie co posiadacie. Jaś orze a Józio bronuje. Marysia jest uczynna a Zosia jest gospodarna. Znam chłopca który nigdy nie skłamał. Niebo się rumieni gwiazdy gasną i słońce wschodzi. Antoś gra na skrzypcach a Józia mu przyśpiewuje. Póty dzban wodę nosi póki się ucho nie urwie. Wisła się paliła dzieci to widziały jak spalone szczupaki do lasu leciały. Janek pogalopował tak że aż ziemia dudniała.

224. **Odpowiedz w zdaniach na te pytania i połącz przecinki, gdzie trzeba.**

Co robi krawiec, a co kowal? Jaki głos wydaje pies, a jaki kot? Jaki jest koń, a jakie źrebię? Czem jest wróbel czem szczupak, a czem mucha? Gdzie zginął Władysław Warneńczyk, a gdzie Żółkiewski? Jaka była królowa Jadwiga a ja-

ka królowa Bona? Kiedy zaczyna się zima, a kiedy wiosna?
(w jakim miesiącu?) Dlaczego żelazo jest pożyteczne?
Poco ludzie jedzą? Kiedy roślina więdnie?

5. b) Przecinkiem oddzielamy zdania skrócone.

Przepisz te zdania, zwracając uwagę na przecinki.

Pisał od rana, zamknąwszy się w izbie. Pośliznąwszy się na lodzie, upadł i złamał rękę. Otwierając okna, przewietrzamy izbę. Woda, uderzając o skałę, rozbija się na pyłek drobnutki. Lepszy rydz, niż nic. Wpadł, jak piorun. Kazimierz Wielki, królem chłopów zwany, umarł 1370 r. Wieloryb, największe zwierzę ssące, żyje w morzu.

6. Przepisz te zdania i sam połów przecinki.

Pracując wytrwale wielu rzeczy dokonasz. Przebrnąwszy rzeczkę poszliśmy ścierniskiem. O mało nóg nie połamawszy biegnę drogą. Staję jak wryty zasłuchany w granie psów. Weszliśmy w gęsty las podszyty grabiną i leszczyną. Rok przeszedł jak biczem machnął. Lepszy domek własny, niż cudze pałace. Przez trzy wieki z męstwa znany w męstwie Polak miał swe cnoty na koniu burką odziany znosił głód i przykre słoty. Raz pewien wyżeł przebiegły i śmiały wielki bazarz wielki plotkarz przytem lizus doskonały proszony czy nieproszony latał na wszystkie strony.

7. Napisz sam 4 przykłady na przecinek, oddzielający zdanie skrócone.

Przepisywanie lub dyktando 32.

228. Ledwie skowronek przywita dzionek, oglądam rano, co gdzie zorano. Wkoło piosenka brzmi wciąż radosna, tu brzoza pęka, tam pachnie sosna. Na ulicy, oparty o mur, zakrywając ręką oczy, stał kominiarczyk, zupełnie jeszcze mały i czarny na twarzy, i płakał. Królowna śliczna była jak aniołek, zdrowa jak rybka, wesoła jak ptaszek, ale oprócz rodziców nikt jej nie mógł kochać. Ufna w swoją piękność, kapryśna była i uparta, nieraz zachciewało się jej rzeczy, których nikt dać jej nie mógł. Dwór pod lipą stoi biały, pod Piastowym dębem chata, nad nią bocian gniazdo splata, a w niej żyje lud zuchwały. Napracowawszy się i zaspokoivszy głód, dziecióły skaczą i łażą po drzewach dla własnej tylko przyjemności. Gdy pan jego czytał książkę, dzieciół siadał obok i przewracał jej kartki, podnosząc językiem po kilka razem, a po przewróceniu przybijając je zawsze dziobem. Okno w izdebce było otwarte, i zapach wiosenny do niej zalatywał.

229. c) Przecinkiem oddzielamy w zdaniu powtarzające się wyrazy jednorodne (kilka podmiotów, orzeczeń, dopełnień i t. p.).

Przepisz, uważając na przecinki.

Pszenica, żyto, jęczmień i owies należą do roślin trawia-
stych. I Józia, i Helenka, i Hanusia nie przyszły dziś do
szkoły. Wakacje trwały przez czerwiec, lipiec, sierpień i po-
łowę września. Lekko, cicho, gładko, nieś nas, Wisło nasza.
Sobieski był wysoki, tęgi i piękny. Zapomniałeś pióra, ołów-
ka, kajetu i książki.

230.

Przepisz i sam połów przecinki.

Roślina wschodzi rośnie kwitnie wydaje owoc i wkońcu umiera. I owca i koza i wół posiadają rogi trwale i puste. Jedzą piją lulki palą tańce hulanka swawola. Piękne są perły djamenty stroje piękniejsza od nich woda w strumieniu i lilja polna w białym odzieniu. Każda doskonała roślina ma korzeń łodygę liście i owoce. Wchodziło się na górę po krętych ciemnych niewygodnych schodach.

231. **Napisz 5 zdań na przecinek, oddzielający wyrazy jednorodne.**

232. d) **Przecinkiem oddzielamy w zdaniu rzeczowniki, oznaczające osobę lub rzecz, do której zwracamy się z mową, t. j. rzeczowniki w 5-tym przyp.**

Przepisz te zdania, uważając na przecinki.

Donieś mi, kochany Henryku, jak ci idą nauki. Wstawaj, panie młodzienieńki, ja twój konik wiernusieńki. Wiśło, ty niesiesz na swoim przestworze nasze ziarniste, pozłociste zboże. Dalej, bracia, idźmy razem. Skowroneczku, szare ptaszę, czemu rzucasz pola nasze?

233.

Przepisz te zdania i sam połów przecinki.

A czy znasz ty bracie młody twojej ziemi bujne płody? Kochany Jasiu posyłam Ci Starą Baśń. Szlachetne zdrowie nikt się nie dowie jako smakujesz aż się zepsujesz. Pędź pędź czwórko siwa. Dzwon dzwon dzwon dzwoneczku mój srebrzysty skowroneczku. Oj źle bracie źle teraz dawniej lepiej bywało.

234. Napisz sam 4 przykłady na przecinek, oddzielający rzeczowniki w 5-tym przypadku.

235. Przepisywanie lub dyktando 33.

Ojciec nasz, któryś jest w niebie, święć się imię Twoje. Boże Ojciec, Twoje dzieci płaczą, żebrzą lepszej doli. Przed oczyma Twoimi, Panie, winy nasze składamy. Gwiazdo zaranna, módl się za nami. Święta miłości kochanej ojczyzny, czują cię tylko umysły pocziwe. Przyjmij ostatnie nasze pożegnania, wodzu waleczny. Otwórz nam, Panie, dziedziniec, niesiemy ci piękny wieniec. Urodzajna twoja rola, zbożem śmieją ci się pola, lasy echa twoje głuszą, owce wełną ci się puszą. Górnicy wierzą, że każda kopalnia ma swego skarbnika, t. j. ducha skarbów podziemnych, który czuwa nad swym bogactwem i pracującym w państwie jego ludem. Chłopak był bardzo grzeczny, przyjemny, a do kopalni tak przystał, że pierwszy do niej zjeżdżał i ostatni wychodził, a na węgiel patrzył, jakby na własne dziecko. Pod Raszynem, pod Warszawą idą nasi w bitwę krwawą. Na koniku siwym jedzie i ułanów swoich wiedzie dzielny, mężny i bez troski książę Józef Poniatowski. Konie, ludzie, armaty, orły dniem i nocą płyną. Tak zginął pan potężny, pobożny i prawy. Słychać z głębi lasu ryk, trzask łomu, aż z gęstwi, jak z chmur, wypadł niedźwiedź, nakształt gromu. Wstał na nogi tylne i spojrzał wokoło, rykiem strasząc wrogi, i przednimi łapami to drzewa korzenie, to pniaki osmolone, to wrosłe kamienie rwał, wałąc w psy i w ludzi.

Średnik (;).

- 236. Średnik oznacza dłuższy przestanek, niż przecinek, kładzie się między dłuższymi zdaniami.**

Przepisz te zdania, uważając na średnik.

Noc była śliczna, cicha, ciepła; pokryte rosą łąki wydawały się jak rozległe jeziora; z łąk dochodziły mię głosy derkaczy; bąk huczał w dalekich trzcinach. Zerwała się burza, na którą się od rana zbierało; wiatr zawył i zaszamotał gałęziami drzew; błyskawice rozdzierały ciemności.

- 237. Przepisz te zdania i sam połów, gdzie trzeba, średniki.**

✓ Szczęśliwy będzie, kto dla ludzi pracuje nieszczęśliwy. kto myśli tylko o sobie. Już bocian przyleciał do wsi i osiadł w dawnym gnieździe za nim zjawiły się jaskółki. Pieśń zabrzmiała, aż się szyby zatrzęsły zahuczały w kościele organy zabrzęczały dzwony i dzwonki przed kościołem brzmiał bęben z trybularzy wznosiły się dymy błękitne. Dzień bywa pogodny albo słotny jasny albo pochmurny ciepły albo zimny długi albo krótki.

- 238. Przepisywanie lub dyktando 34.**

Ludzie bywają dobrzy albo źli; mądrzy albo głupi; zdrowi albo chorzy. Rycerz miał błyszczący pancerz, kolczugę, złożoną z drucianych ogniwek, i rękawice żelazne; w jednej ręce trzymał miecz, a w drugiej uzdę. Kiedy nadeszło południe, chłopak wziął dwojaki z obiadem i ruszył

żwawo przez las; idzie, idzie, a ogląda się po drzewach, żeby nie zabłądzić. Nagle widzi dom ogromny, ukryty pod gałęziami drzew; wchodzi więc śmiało na schody, ale za ledwie drzwi uchylił i zajrzał do środka, zadrżał ze strachu. W izbie koło stołu siedziało dwunastu ludzi; wszyscy mieli długie brody i wąsy, a noże za pasem i miecze u boku.

Dwukropek (:).

239. Dwukropek oznacza także dłuższy przestanek.

a) **Dwukropek kładzie się przed wyliczeniem szczegółów (po wyrazie ogólnym).**

Przepisz te zdania, uważając na dwukropek.

Zwierzętami przeżuwanymi są: krowa, owca, koza, sarna, jeleń, żubr i inne. Znam takie rzeki: Wisłę, Pilicę, Narew, Bzurę, Rabę i Dunajec.

240. Przepisz te zdania i sam połóż dwukropek.

Po Wiśle chodzą różne statki czółna, łodzie, tratwy, galary, berlinki, statki parowe i inne. Do podróży wszystko było gotowe wozy, konie i pakunki. Bolesław Chrobry przyłączył do Polski wiele ziem Pomorze, Śląsk, ziemię Krakowską i Sandomierską, Ruś Czerwoną i inne. U nas rosną zboża następujące żyto, pszenica, owies, proso i gryka.

241. Napisz sam odpowiedzi na te pytania i połóż, gdzie trzeba, dwukropek i przecinki.

Jakie znasz zwierzęta drapieżne? Jakie drzewa rosną w lasach? Jakie przedmioty posiadasz na własność? Co robią ludzie w miastach? Co robią ludzie na wsi? Jakie kwiaty rosną na łąkach?

242. b) Dwukropek kładzie się przed wyjaśnieniem.

Przepisz te zdania, uważając na dwukropek.

Wtem słysząc turkot: wozy jadą drogą. Młodość i wiosna są najlepszą porą do pracy: czego w nich nie zasiejesz, nie będziesz zbierał w jesieni. Posłuchaj rady przyjaciela: zaprzestań próżniactwa i weź się szczerze do pracy.

243. **Przepisz te zdania i sam połącz dwukropek.**

Spadły wielkie śniegi będą na wiosnę roztopy. Litość brała, gdy się patrzyło na niego tak był zbiedzony i wynędzniały. Człowiek powinien żyć uczciwie nie tylko nie krzywdzić nikogo, ale jeszcze czynić bliźnim dobrze.

Dwukropek i cudzysłów („”).

244. c) Dwukropek też kładziemy przed przytoczeniem cudzych wyrazów. Cudze wyrazy przytoczone bierzemy w cudzysłów.

Przepisz te zdania, zachowując znaki.

Maleńka przepiórka już woła z pod prosa: „Pójdźcie żąć, pójdźcie żąć!” Przysłowie mówi: „Bardziej boli od języka, niżeli od miecza”. Gdy Żółkiewskiemu podano konia, żeby uciekał, zastrzelił go, mówiąc: „Tam miejsce woda, gdzie wojsko umiera”.

245. **Przepisz te zdania i sam kładź dwukropek i cudzysłów.**

Przed bitwą wojsko polskie śpiewało Bogu Rodzica Dziewica. Król zapytał Czego żądasz, dzielny rycerzu, za

ocalenie tego kraju? Przysłowie powiada Nie kładź palca między drzewi. Pan Stanisław rzecze do syna Trzymaj tę charcicę, żeby wydry nie zajadła. Ja mówię Nie turbuj się waść, nie da sobie to zwierzątko krzywdy uczynić, choć małe.

246. Przepisywanie lub dyktando 35.

Gdy szkapa wchodziła do wody, Piotruś krzyczał: „Utopi się, utopił” Każde przy swej robocie: bocian chodzi po błocie, słowik śpiewa, a śpiewa; żoła lasy rozsiewa. Raz psa pokusa wzięła zajrzeć do ula, który stał w ogrodzie. Najprzód ostrożnie bierze się do dzieła: obchodzi, wącha, skrada się, przemyka; ale zaledwie nos wtyka, cała pszczoł gromada z strasliwym brzękiem wypada. W lasach kryją się zwierzęta: sarny, jelenie, dziki, wilki, niedźwiedzie, zające i wiewiórki. Skrzypki śpiewały cienko: „Będziem jedli, będziem pili, będziemy się weselili”; a basetla grubym głosem wtórowała z powagą: „Jak Bóg dał, jak Bóg dał”

Kropka (.)

247. Kropka jest najdłuższym przestankiem; kładzie się po zdaniu pojedynczym i po zdaniach, należących do siebie (po zdaniu złożonym).

Przepisz te zdania i połącz sam kropkę.

Jaki pan, taki kram Jest to cnota nad cnotami trzymać język za zębami Wisła jest długa 999 wiorst Woda

ciągle paruje Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz Jak jeno urosnę, zetnę z boru sosnę, narznę z niej deseczek, uklecę domeczek Chciałbym wiedzieć, który z was pamięta, jak się nazywał ostatni z Jagiellonów

248. Napisz 5 zdań na użycie kropki.

249. Przepisywanie lub dyktando 36.

(Uczeń sam kładzie kropki).

Sobieski napisał do papieża pod Wiedniem: „Przy-szedłem, zobaczyłem, Bóg zwyciężył”. Los jest zmienny, a Bóg cudowny. Nie wiem jeszcze, czy osiedę na wsi, czy w mieście. Gdy raz pierwszy dziecina słabe wzniosła powieki, głos muzyki dalekiej powtarzała dolina. Graj, Michasiu, graj, Bóg ci pomagaj. Upusty niebieskie otworzyły się nad głową Rzepowej: deszcz, pomieszany z gradem, lunął jak z cebra; uderzył wiatr z taką siłą, że aż chojary przygięły się do ziemi. Stój, mój koniu, koniu, stój; przebyłeś, nim zapiał kur, tyle rzek i tyle gór. Rosła kalina z liściem szerokim, nad modrym w gaju rosła potokiem.

250. Nawias ().

W nawiasie zamykamy wyrazy lub zdania, niekoniecznie potrzebne do zrozumienia głównej myśli.

Przepisz te zdania.

Jan i Paweł byli to ludzie nieoświeceni (nawet Paweł nie umiał czytać). Witold, nie usłuchawszy Jadwigi (ona mu klęskę przepowiadała), ruszył przeciw Tatarom.

251. Przepisz te zdania i sam połów nawias.

Po Wiśle płynęły komiegi rodzaj statku i galary. Na galarach nęciły oko piękne renety i kalwiny gatunki jabłek. Szyja żyrafy zwierzę, żyjące w Afryce jest niezmiernie długa.

252. Pytajnik (?).

Pytajnika (znaku zapytania) używamy wtedy, gdy o co pytamy.

Przepisz te zdania i połów pytajnik.

Kto tam. Co robisz. Dokąd idziesz. Czego płaczesz. Jak się nazywasz. Którędy się jedzie do Gdańska. Gdzie leży od nas morze Bałtyckie. Czemu mi nie powiedziałaś, że ojciec chorował. Co odrzekł zółw myszy, która go żałowała.

253. Napisz 5 zdań pytających.

Wykrzyknik (!).

254. Używamy wykrzyknika: gdy wołamy, gdy chcemy wyrazić żywe uczucie bólu, radości, smutku i t. p., oraz gdy naśladujemy różne dźwięki.

Przepisz te zdania uważnie.

Jasiu! na obiad. Pali się! Ratunku! „Hau! hau!” szczekały psy. „Ha, ha, ha!” zaśmiał się Antoś. Baranie! nie mąc wody! Co też to za woda! „Ej!” krzyknął kozieł, „ej, ty,

ryży kudła, wara od źródła!” Ach! jakże się cieszę! Brr! jak zimno.

255. Przepisz te zdania, kładąc wykrzyknik, gdzie należy.

Kasiu gdzie jesteś? Aj nie gwizdź tak. „Miau” wrzasnął oparzony kot. Cicho, sza. Ludzie, ratujcie. Staś ślizgał się na lodzie i bęc upadł, jak długi. Z górki na pazurki. Fe jakie to gorzkie. Hola bratku, stój. Hop, hop, hop rozlegało się po lesie. Precz, precz od nas smutek wszelki.

256. Napisz 4 zdania na użycie wykrzyknika.

257. Przepisywanie lub dyktando 37.

Janoszu, dzielny góralu! skąd ty wziął się na Podhalu? Taki rośły, taki wdzięczny, taki silny, taki zręczny! Baczność! Nabijaj! Cell Pal! Czego chcesz od nas, Panie, za Twe hojne dary? Czego za dobrodziejstwa, którym nie masz miary? Święty Boże, Święty Mocny, Święty a Nieśmiertelny, zmiłuj się nad nami! Czy znasz ten kraj, gdzie rosną nad grobami piołuny? Zabrać mi, chłopcy, te armaty! Czas do domu, czas! Maciej ręką kilkakroć uderzył po boku, jak gdyby szabli szukał (zwano go Zabokiem). Precz, tchórze! Niech żyje Maciek nad Maćkami! Wnet Gerwazy (to on był) przez tłum się przecisnął. Ja dziś traktuję wszystkich, a muzyka wielka.

258.

Myślnik (—).

- a) **Myślnik służy do zatrzymania myśli i zwrócenia uwagi na to, co dalej następuje.**

Przepisz te zdania z uwagą.

Młody czy stary, bogaty czy biedny, król czy żebrak — wszyscy musimy umierać. Bóg się rodzi — moc truchleje. Wstrzymał się w biegu, stanął u brzegu, wspiał konia — już na głębini. I ty nie jesteś z wyrodków, i z ciebie — osieł porządny.

259.

Przepisz te zdania i sam połów myślnik.

Rodzice, bracia, przyjaciele wszyscy byli przeciw niemu. Zgoda buduje niezgoda rujnuje. Wielu chciałoby wszystko umieć, wszystko posiadać, tylko nie chciałoby pracować. Ja płynę dalej wy idźcie do domu. Ogień krzepnie, blask ciemnieje, ma granice Nieskończony.

260. b) **Kładziemy też myślnik zamiast opuszczonych wyrazów, zamiast cudzysłowu lub innych znaków.**

Przepisz te zdania, uważając na myślnik.

Bez słońca nie mielibyśmy pary wodnej, bez pary — obłoków, bez obłoków — śniegu. — Hola! — żółt rzeczce — mój ty wiatronogi! — A kto z nas — mówi — pierwszy u płotu? Zaczęła chrząkać głośno: — Hm! Hm!

261. Przepisz te zdania i sam połów myślNIK.

Słoń roztropność zachwalał; żubr mienił powagę; niedźwiedź moc znakomitą; koń ozdobną postać. Rośnijcie rze-
cze Pan ojcom swym i matkom na pociechę. Mówił pierwszy
wilczek: Ja rzadki! Mówił drugi: Ja gładki! Mówił trzeci:
Ja taki, jak i pani matka! Polowanie na wilki to nie byle
co. Chować rubla kłopot, stracić szkoda.

262. Przepisywanie lub dyktando 38.

Najrańszy śpiewak—to nasz skowronek. Patrząc na ka-
częta, wszyscy mówili: — Prześlizne! Wilk, lis, żbik, lew,
tygrys — wszystko to są zwierzęta drapieżne. — Jak się
masz, moja ty skorupo! — rzece— gdzież to się waszmość
tak pomału wlecze? Niech sobie orzeł buja pod obłokami—
strzyżyk woli swoje królestwo maleńkie. — Pytać — wstyd
chwilowy, nie wiedzieć — wstyd na całe życie. Chmury —
Twym wozem, wiatry — Twoje cugi, duchy — posłańce,
a pioruny — sługi.

Kropki (...).

**263. Kropkę używamy, gdy nie możemy dokończyć myśli wskutek
wzruszenia.**

Przepisz te zdania, uważając na kropki.

Jabym cię miał na stare lata opuścić, matko moja?...
Wszędzie jasno, wszędzie radość, a tutaj?... Albo wróć—

albo zginę... Na Anioł Pański biją dzwony, w niebiosach kędyś głos ich kona...

264. Przepisz te zdania i sam połóż kropki.

Przebacz mi, ojcze. — A ty nie chodzisz do szkoły? — Nie. — Dlaczego? — Nie chcę, bo się ze mną nie bawią bo się ze mnie śmieją bo ja nie jestem taki, jak wszyscy mówili ze smutkiem garbusek. Lecą ptacy, lecą daleko, daleko niech mój smutek wezmą i niech z nim uciekają daleko Gdziem nie był com nie cierpiał.

265. Przepisywanie lub dyktando 39.

(Na kropki i wszystkie znaki).

Jabłonie, grusze, śliwy, — wszystko to gięło się pod owocami. — Frr... frr... trajkoczą koła młyńskie. Czyż ja na polu nie kalina? Czyż ja u ojca nie jedyna? Albo my to jacy tacy! Co kwiatek — to kwitnie, co ptaszek — to śpiewa. Wyleciały z gniazda jaskółki na świat Boży, a z izby wyszedł Maciuś i dalejże do Kurty: —A mój Kurtal! a moje psisko! A cóżeś ty w nocy robił? Ludzie z miasta się wleką: idzie baba wśród drogi, wiedzie krówkę za rogi. Kiedy skakać — to skaczą; a kiedy pić — to piją; a jak płakać — to płaczą; a jak bić się — to biją... Kochasz ty dom, rodzinny dom? O, jeśli kochasz, jeśli chcesz żyć pod tym dachem, chleb jeść zbóż — sercem ojczystych progów strzeż, serce w ojczystych ścianach złoż!... „Z nią lub na niej” mawiała dawniej matka, podając tarczę synowi, idącemu na wojnę. Nie możesz dać wiele, aby brat nędzy nie

cierpiał—daj mało. Nie możesz dać pieniędzy — daj radę, upomnienie, naukę, słowo dobre. Jeśli mówić nie będziesz— płacz z płaczącym; jeśli płakać nie możesz — żałuj brata swego.

(Można też dyktować, jako powtórzenie, zdania z poprzednich ćwiczeń na znaki przestankowe).

Stopień IV zawiera głównie ćwiczenia na znaki przestankowe.

Wydawnictwa Gebethnera i Wolffa.

dla szkół początkowych i ochron.

Mk. fen.

- Anczyc W. L. A.** Pierwsza nauka dla dzieci. Wydanie X. przejrane i powiększone. Karton. 1.25
- Bogucka C. i Niewiadomska C.** Nasi pisarze, ich życie i dzieła. Krótki zarys piśmiennictwa polskiego. Karton. 2.75
- Baracz P. A.** Mapa dziesięciu gubernii Królestwa Polskiego z oznaczeniem dróg żelaznych, bitych i zwyczajnych. Skala 1:840.000=20 wiorst w calu ang. 1.25
W okładce kartonowej naklejona na płótnie 2.50
- Bogucka C. i Niewiadomska C.** Pierwsza książka do czytania, z rycinami. Klasa podwstępna. Wyd. 6-le przejrane i uzupełnione. Karton. 1.50
- Druga książka do czytania dla dzieci od lat 8—10. Klasa wstępna. Wyd. 7-me przejrane i uzupełnione. Karton. 2
- Bogucka C., Niewiadomska C. i Warnkówna J.** Pierwsze ćwiczenia do nauki poprawnego pisania dla szkół elementarnych. Stopień I. Wydanie 8-e —40
- Toż. Stopień II. Wydanie 9-te —50
- Toż. Stopień III. Wydanie 5-te —65
- Toż. Stopień IV. Wyd. 2-ie —50
- Borowiecka M.** Zbiór zadań arytmetycznych dla dorosłych. Część I. w zakresie 100. —50
- Toż. Część II. Liczby całkowite w dowolnym zakresie. —65
- Chocholszewski J.** Historia polska w pięknych przykładach przedstawiona. Zbiór wzorów działalności, pracy, nauki i poświęcenia dla kraju, jakimi się nasi przodkowie odznaczyli, dla pouczenia i rozrywkę ludu polskiego i młodzieży. Wydanie trzecie. Mk. 75. Karton. 1 15
- Chrzaszczewska J. i Warnkówna J.** Moja pierwsza książeczka, czytanki po elementarzu st. I. Wyd. 2-gie z 32 rysunkami. Karton. 1.65
- Moja druga książeczka, czytanki po elementarzu stop. II. wyd. 2-gie z 36 rysunkami. Karton. 1 00
- Chrzaszczewska J. i Warnkówna J.** Z biegiem Wisły. Obrazki i opowiadania o krajinie, z 221 rys. w tekście i 4 mapami. Wyd. 3-cie Mk. 3.40. Kart. Mk. 3.75. W ozdobnej opraw. 5
- Chrzaszczewska J. i Haberkantówna W.** Opowiadanie Przyrodnicze I. Staw. z 23 rys. —65
- Drzewiecki K.** Nauka czytania i pisania, z objaśnieniami dla nauczycieli i wzorkami lekcyi. z 61 rys. Wyd. 2-gie poprawione. Karton. 1
- Pisownia polska. Z ćwiczeniami i dyktandami. Wyd. 2-ie Karton. 1.40
- Początki gramatyki języka polskiego z ćwiczeniami i przykładami. Wydanie 7-e. Karton. 1.80
- Składnia krótka języka polskiego. Z przykładami i ćwiczeniami. Wydanie 4-te. 1
- Dzierżanowska M., Niewiadomska C. i Warnkówna J.** Gramatyka języka polskiego z ćwiczeniami. Podręcznik szkolny na klasy I, II i III. Wyd. 8-e. Karton. 2.15
- Elementarz mały,** czyli nauka czytania i pisania, z obrazkami i wzorkami pisma, ułożył „Przyjaciel ludu”. Wyd. nowe. —15

Elementarz mały, czyli nauka czytania i pisania, z obrazkami i wzorkami pisma, ułożył „Przyjaciel ludu”. Wyd. 2-gie	15
Niewiadomska Cecylja. A. B. C. Uczmy się czytać i pisać. Nauka czytania i pisania z obrazkami i wzorkami pisma. Wydanie 4-te. Karton.	1.45
— Elementarz, nauka czytania i pisania z obrazkami i wzorkami pisma. Wydanie nowe. Karton	65
— Pierwszy rok gramatyki. Kl. wstęp. Wyd. 9-e niezmiennione.	40
— Drugi rok gramatyki. Klasa I. Wydanie 8-e	50
— Trzeci rok gramatyki. Klasa II. Wydanie 5-te	75
— Czwarty rok gramatyki (składnia). Wyd. 3-cie uzupeł.	50
Okolowiczówna St. i Orsza H. Nasze czytanki. Książeczka pierwsza. Jesień, z 20 rysunkami.	40
— Książeczka druga. Zima, z 20 rysunkami	40
— Książeczka trzecia. Wiosna, z 20 rysunkami	40
— Książeczka czwarta. Lato, z 20 rysunkami	40
Olszewski Roch. Elementarz Polski dla szkół początkowych z 163 rys., tablicami rysunkowymi i wzorami kaligraficznymi. Cz. I.	25
— Toż. Cz. II. Czytanki z 77 rysunkami i tablicami	25
Rudnicka Ant. Zbiór zadań arytmetycznych z krótkimi wskazówkami metodycznymi. Rok I. Wyd. 3-cie	50
— Toż. Rok II. Wydanie 4-te.	70
— Toż. Rok III.	75
Schreber M. Dr. Gimnastyka lecznicza pokojowa, czyli zasady ćwiczeń gimnastycznych, bez przyrządów i pomocy wykonywanych, dla pici obojga i każdego wieku. Przetłóm. dr. med. R. Radziwiłłowicz, z 45 drzeworytami i tablicą. Wydanie trzecie.	1.50
Stattlerówna H. Początkowa nauka arytmetyki w układzie metodycznym. Część I. Wydanie 2-gie	50
— Toż. Część II.	75
Warnkówna J. i Jahołkowska L. W ogródku dziecięcym. Zbiór zabaw, marszów i piosenek. Na jeden głos z towarzyszeniem fortepianu. W układzie W. Zapolskiej. Wyd. trzecie, Część I. II. i III, Karton po	2.25
Weryho Marya. Jak zająć dzieci w wieku przedszkolnym. Pogadanki, rozmowy, zabawy i robótki. Wyd. 3-cie, poprawione i poprawione, z rysunkami i wzorkami w tekście. Mk. 2. Karton.	2.75
Wehrowa M. Pierwsze czytania dla dorosłych. Część I. Wydanie 3-cie, poprawione	75
— Toż. Część II. Wydanie 2-gie	1

